

Det här verket är upphovrättskyddat enligt *Lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*. Det har digitaliserats med stöd av Kap. 1, 16 § första stycket p 1, för forskningsändamål, och får inte spridas vidare till allmänheten utan upphovsrättsinnehavarens medgivande.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work is protected by Swedish Copyright Law (*Lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*). It has been digitized with support of Kap. 1, 16 § första stycket p 1, for scientific purpose, and may no be disseminated to the public without consent of the copyright holder.

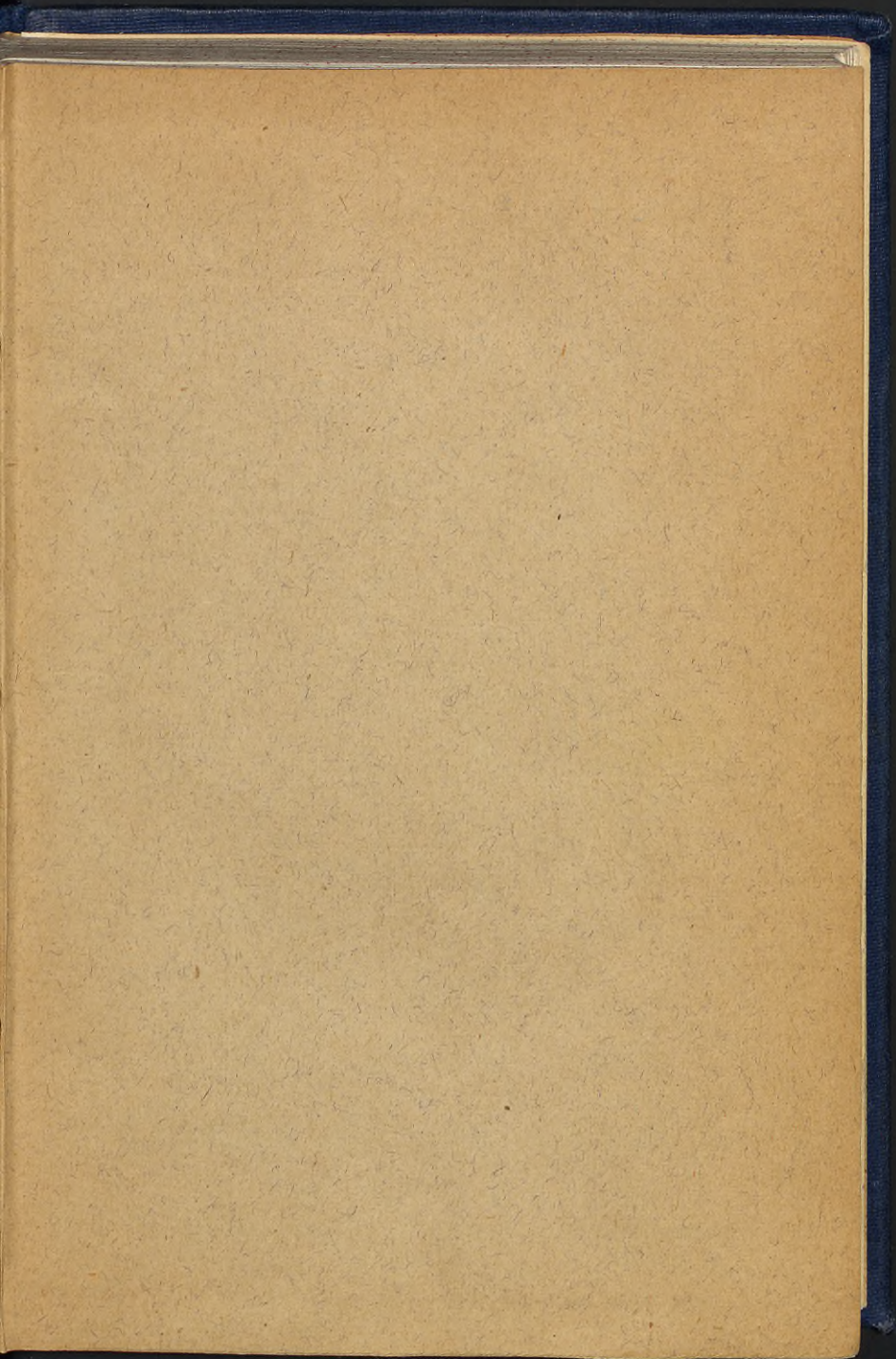
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

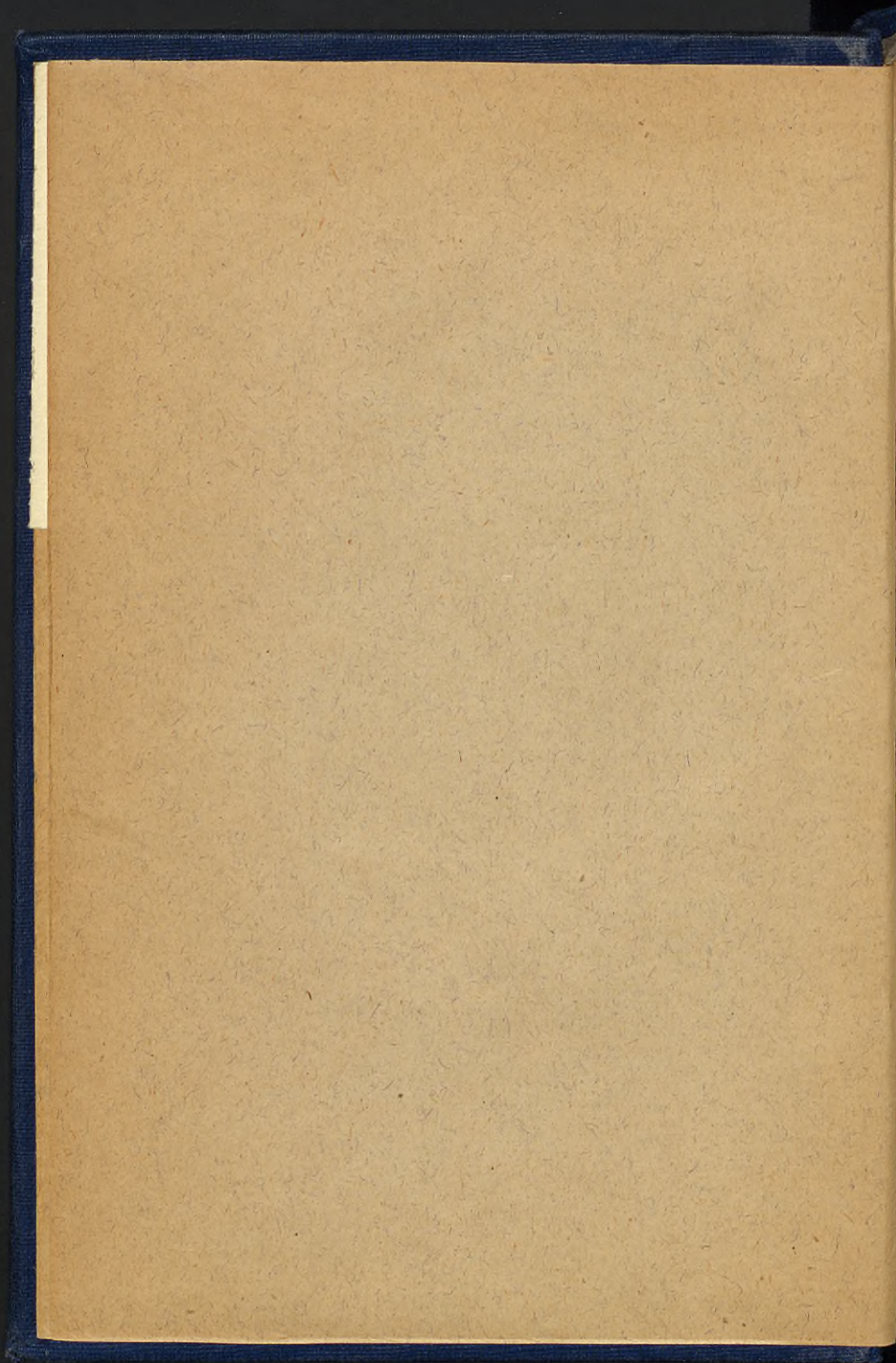

Allmänna Sektionen

Filos.

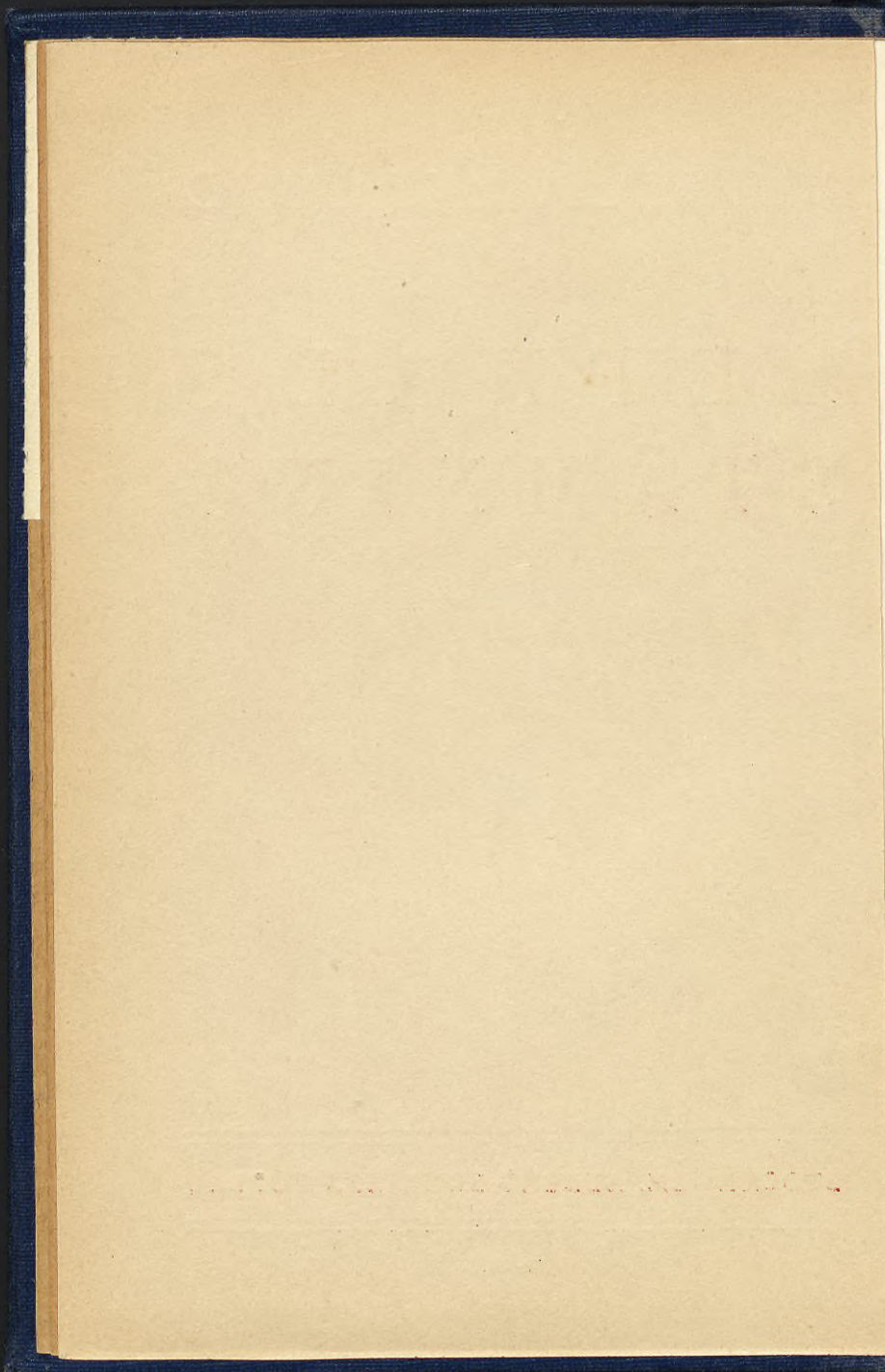

VILHELM EKELOUND

LEFNADS
STÄMNING

STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Pris 5: 75.

VILHELM EKELUND
LEFNADSSTÄMNING

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

LEFNADSSTÄMNING

AF

VILHELM EKELUND

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1925

ÖFVERSIKT.

(Hufvudmotiv och ledtankar.)

Pro domo.

Publik.

Att Se.

De Fries Ananke.

Stridssorg.

Vid Vakteldarna.

Låg-sinnet.

Sub Divo.

Metrik—Mystik.

Rätt—rätta sig.

Ungdom.

Hugrunor och läkerunor.

REVISED

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

1.

Man kunde väl tänka sig en människa vid något så när hvad man kallar erfaren ålder — blir en människa någonsin erfaren? — söka utskilja, *utvälja* ur sin erfarenhet det tanke- och sinnestillstånd som hon befunnit vara hennes bästa och djupast passande: beslutande så att om möjligt förvara och försvara dess bild i sitt lifs lägen. Ja, ett sådant utväljande, en sådan kritik — »kritik» betyder ju val — måste kanske försiggå i hvar människas lif som vill blifva beståndande som människa. Kanske ha *de* lättare, hvilka ej som författaren och tänkaren lätt komma att göra sig själfva till föremål för alltför ihärdig observation. Men författaren, om han för egen del misslyckas aldrig så mycket, kunde gifva andra anledning att lyckas! Detta kunde man då hålla honom räkning för, billigtvis.

2.

Att vara »positiv och ädel», som Goethe uttrycker sig, det syntes mig ingen lätt sak i denna ädla världen. Och skulle till äfventyrs ändå — ty hur besynnerlig är människan! — ha funnits någon gnista hos mig af gemensamhet och frändskap med dem som verkligen (»verkligen»!) varit det, tror jag den skulle ligga just i det bestämda fattandet af att det *icke* är lätt. Med dem, för hvilka det är en lätt sak, ville jag gärna önska att det hos mig funnes så litet som möjligt af gemensamhet.

3.

Hvad är *publik*? Det finns en art människor som ha i sin karaktär det som skapar publik. Icke här i geschäftsmeningen af ordet — detta slags karaktärer äro synnerligen tätt förekommande —: kanske rör det sig om ett halft dussin människor — och detta kan vara ett *stort* tal —, kanske rör det sig om ett helt; och ett dussin kan ju vara en värld.

4.

Sedan Sokrates' och Platos tid har man nog alltemellanåt sett män af det slag som förmår att skapa publik. (Underligt är det med hvilken storartad öppenhet Plato lägger fram denna karaktär i Symposion.) Mellan krigare och snillen kunde stundom tyckas råda något gemensamt häruti. Carl XII, Fredrik II, — äfven Gustaf III, detta fragment af beggedera, skulle varit intet, om de ej förfogat öfver den kraft som Plato kallar kraften att befrukta, hvilken han gör till en sublimering af eros-lifvet och till den förnämsta täflingskampen för män. Och så länge mänskligheten är ung nog att icke vara rädd för de stora flammorna, skall nog det *platoniska* hålla sig.

5.

Att vinna befrielse ur människornas hand är icke lätt för den som måste vara — författare. Därför har detta också varit hufvudthemat för vissa författare af det ej vanliga slaget. Människornas dom ha de icke kunnat bära, vare sig den utfallit till ena sidan eller till den andra.

Därför ha de själfva måst vara dom. Och därför sade en af dessa:

»At digte — det er at holde
Domedag over sig selv.»

6.

Till de sällsyntaste författare får man räkna dessa som, äfven sedan de blifvit allmänt uppmärksammade, förstått bevara konsten att »skrifva för skrifbordslådan».

Afsiktlighet kräfver endast en ytlig, vulgär och grof disciplin. Till oafsiktighet hör mer, hör den finaste disciplin. Hur mången begåfning, som af sin äkta aristokratiska konstnärinstinkt ledts rätt i det väsentliga, i den vissa känslan af att konstens ädelhet ligger i oafsiktighet, har ej gått förlorad därför att han ej förstått detta andra: att oafsiktighet är något som ej fås till skänks.

7.

De mest, de djupast lefvande författares skrifter ha karaktären af *efterlämnade skrifter*. Detta härleder sig därur att lif och tanke för

dem varit oupplösligt förbundna, all »litterär» afsiktlighet bannlyst, bannlyst i kraft af den afsikt som är den enda litterärt starka: afsikten att tillfredsställa det lifs och sannings kraf som bor i egna bröstet och som äfven, trots än så stor »isolering», till sist visar sig som den aldrig svikande säkra bryggan till andras bröst.

8.

Ett verkligt på andra sidan *litterärt* innebär — och det är det viktigaste — att i inrättandet af sitt lif följa sin genius, sätta sig öfver samtidens mening och bildning (som just är litteratur och intet annat), afstå från hela den publika täflingskampen, äflas och täfla aldrig om annat än din egen genius', d. v. s. din sanna natur, *samtycke, instämmande*.

Detta vore en början till kultur.

Tätt och noga sluta sig till *sina* betingelser, icke till kulturens: däraf kan bli kultur.

Men hur vinna ett sådant oberoende, — oberoende i ordets ofantliga vidsträckthet? Det finnes endast *ett* svar: Tro.

Har du i tro sträfvat, låg dock oberoende i din sträfvan.

9.

Afsikten är en tjuf. Afsikt isolerar från kraft. Den *frie* är helt och hållet *hängifven*: hängifven som planeten till sin sol.

Att allt egande som icke växer ur icke-egande är *synvilla*: denna rikedomens omutliga lag ha alla erfarna fattat (och häri skiljer sig erfarenhet från oerfarenhet), och likväl hade de alla barnet och dåren i sina hjärtan. Och världen lämnade de sådan de funnit den. Dock är frihetens kärlek evigt ung! Dock anträdes äfventyret för hvarje gång som vore *denna* vår den första; som vore den nyare än alla andra vårar.

10.

»Inspiration» är ju ingenting annat än *tystnad*. Men det är larmet i dig själf som skall bringas till att upphöra. Först så uppstår den verkliga tystnaden.

Hvad är det som bildar larmet i dig själf? *Afsikten*.

Hvad är det som gör en Platen steril? Det är just *afsikten*.

Men han hade ju konst, sanna stora konsten, i hand och håg, i sinne och själ.

Men den visa konstfromheten, den fromma konst-visheten, den lyckades det honom icke att eröfra. Ty han ville *eröfra* detta. Förstod ej att man här icke eröfrar, endast *mottager*. Mottager — endast på ett villkor: kärlek.

Det ordet nämnde Goethe! »Ihm fehlt die Liebe.» Och hundra pladdrare ha upprepat det i triumf utan en aning om Goethes stora visa mening.

11.

Att få lof att säga sitt ord är en stor sak, äfven om få höra det.

Det vore en god grund för godt författarskap att få denna lycka klar för sig, söka hålla sig densamma värdig och (just därigenom) rikligt tillgodogöra sig den. Ett verkligt förhållande till ett publikum, litet, *men* ett verkligt, skulle bilda sig. Här gäller alltid den gamla satsen: *en* så god som tusen. I en tid som vår, då läskunnigheten blir sällsyntare och sällsyntare, är publik något som knappt tillfaller *en* författare på tusen. Köpare, »afnämare», middagssofware...

12.

En sådan tvetydighet är i själfva verket vida ogynnsammare för bildning än den rena klara fiendskapen, det öppna föraktet. Ty härur, ur denna bildningens konventionella ställning och belägenhet, följer nästan alltid en ackomodation, hvori själens kraft till ärligt, till ursprungligt, detta obeskrifliga som är själfva dess krafts aroma, förtorkas i grund: medan däremot omgifvande fiendtligt tvang till en öfvergifvenhetens och farofullhetens kärlekshängivelse, hvori frukter af det sanna slaget mogna för poesi och tanke.

13.

Kanske har det funnits andligen lefvande och starka som kunnat undvara fruktan och ängslan, gynnade som de varit af en sällsynt förening af inre spänstighet, spontan vaksamhet å ena sidan och gunstigheten af yttre lifsomgifning å den andra. Men den allmänna situationen, grundpositionen för den andligen lefvande var alltid sträng vaksamhet. Det vackra och vackraste, det lugna och lugnaste i mänsk-

lig värld var dock aldrig annat än ett *vakt-hållandets* lugn, en vakthållandets ataraxi. Och det bästa som de starke hade att skänka människorna var alltid detta, att lära dem hålla vakt om något som icke är till att vinna, något som aldrig är till att njuta och hvila i, något som aldrig är att hafva ro vid.

14.

Det var »fattigdomens betydelse» det *alltid* gällde att förstå —: livets fattigdoms. Det var fattigdomens betydelse, i intimaste mening, som dref i höjden de store. Och detta är det sannt mänskligt »pathologiska», den mänskliga belägenhetens pathologi. Kamp för värdighet.

15.

Αάθε βιώσας. — Hvarför! För glädjens skull; för fruktbarhetens, för omedelbarhetens, för konstens skull.

Endast där man ej behöfver erkännande, är man värd. Att lära sig vårda detta dunkel, fruktbarhetens dunkel om själen, det är vägen till glädjen, styrkan, och osårbarhet.

Men se en Goethe! Förstod ej han att bevara sig i det fruktbara dunklet — midt i det öppnaste lif! Och huru? Genom att alltid hålla sig — isolerad. Isolerad genom — ljuset. Ty detta är det sanna *λάθη*: förlora sig i ljuset.

16.

Ingenting är lättare än att visa att detta är intet. Intet nämligen där det ej är *på sin plats*.

Och det var detta du bevisade: att du intet hade med den värld att skaffa där detta var på sin plats!

Med mycket af det som i alla tider varit litteraturens quinta essentia har det förhållit sig så. Det har icke kunnat förses med etikett, har icke haft någon ställning i litteraturen. Det har varit som en bild utan ram. Men mycken berömd litteratur är bara ramar.

17.

»Tak Lichtenberg, Tak — O Tak for denne Røst i Ørkenen, Tak for denne Laeskelse! Lig et Fugleskrig af en vild Fugl i Nattens Taushed saetter den hele Phantasien i Bevaegelse. —»

Søren Kirkegaard, 1837.

Litterär publik!

18.

Endast den som förstår att ingenting är att vänta, endast han förstår konsten att vänta. Svaghet trånar efter förändring. Icke så styrka. Och det har alltid hört till de starkes, de finast produktives ekonomi att icke gå lifvet och sakerna för nära. Därmed kommo de dem just verkligt nära, lefvande nära, — ej blott mekanniskt nära.

19.

Att ha uttalat något som ej väcker ett motstånd eller direkt framkallar sin motsats är att *icke* ha uttalat något. Därför är berömmet döden. Den fasta berömmelsen kan icke säkert rota sig annat än i tadlet, orättvisheten och hatet. En författares allra bästa publik är den, som tiger stolt och föraktar att taga till orda mot dumhet och orättvisor. Det är hos den allena något kan fästa sig och taga till. Där gäller *en* så mycket som tusen, men af tusen bullrande opinionskastruller blir aldrig en ton. Hvad icke kommer af sig själf, af ära och anseende, är värdelöst, och på samma gång förknadt med smärta, inre osäkerhet och oreda.

Det andra, det verkliga värdefulla, nås på sköna goda vägar, ger frid och klarhet: ty det kommer just ur inre frids- och renhetssträfvan.

20.

Tacksamhet! Hur kan en vuxen människa ta det ordet i mun utan att vämjas! Den som blifvit född till en gärning, han måste komma i vägen för många. »Lifvet är inte af gröt», säger Goethe. Lifvet är hårdt och skall väl så vara. Vill du ha tack, får du gå i ditt eget bröst. Och lycklig du, om du där kan möta en som kännes vid dig. Du sofver godt om natten. Hvad finns kungligare! Du väckes om morgomen af kärlek till mänskotankens noblaste skapelser. Hvad finns kungligare!

Till sist, ja — om ingen undflykt finnes — ja, kanske kommer då detta, som kallas »erkännandet». Men var viss att man skall också komma ihåg att — *hämnas!*

21.

Så snart man utsäger något verkligt, kan man vara beredd på att man smärtsamt träffat

mången, följaktligen skaffat sig dödsfiender. Tänka på sådant duger ej, — du måste gå din väg rätt fram utan sidoblickar, utan ondt eller försiktigt skelande. Du har endast ett att sörja för: vara ljus i ljus; vårda ljusets eros. Så länge du det gör, skall ditt hjärta hållas upprätt i ditt bröst, ditt lif skall *bäras*. Men ve dig om du ej bygger ständigt dag för dag denna livvets hållning! Då skall det plötsligt stå omkring dig, i vaka, i sömn som en molnvägg af hat, och lurande ögon skola genomborra ditt bröst natt och dag.

22.

Hvad vore nöjet af den tomma »aktning» hos andra, som det till äfventyrs kunde lyckas dig ernå, mot fridsstyrkan af ett gillande af den dömanden, som bor i dig själf. Och skulle ej i ditt yttre lif komma sanning genom trohetsförhållandet till denna möjlighet?

»Respektabilitet!» — Respekt för sig själf, för sin egen doms skull: det är lycka, det är styrka. Aktpågifvande! Det är det som mördar all tomhet, all ensamhet.

23.

Det är endast de mycket ömtåliga, som äro i stånd till *renaste* ambitioner. Ju gröfre hud, desto närmare, desto mera banade, uttrampade vägar för ärelystnaden. För upptäckaren lyder parolen: skaffa sig hud.

24.

De elementära, de *vanliga* villkoren och betingelserna för anslutning och bortstötning göra sig gällande upp i de finaste områdena af inflytande och makt.

En man som är förutbestämd till andligt inflytande har sin situation gifven ända nedfrån skolbänken. Redan där skall han verka tvekan, en underlig blandning af djupt förtroende och djup misstillit. Hans ställning kan vara sådan att ingen af hans kamrater kunde säga om han är att betrakta som en tilldragande eller en bortstötande, en favoriserad (kanske hjälte) eller en ringaktad, en sympathisk och sympathieftersträfvande eller en föraktare; en varm och vek eller en hjärtlös och egoist, en blödig lättrörd eller en stenhård; generös och

ointresserad för framgång och vinst eller en slugt öfverläggande, beräknande. Ty hans blickskraft är anlagd en gång för alla för stora afstand, och han vet det icke själf, bedrager sig själf som han bedrager andra.

25.

Det är det *tydligast* talade som behöfver längst tid för att höras.

Originalitetens kännemärke är ej isolation, men öfverensstämmelse; ej ensamhet, men gemensamhet.

26.

— »damit jeder, wie Du ganz richtig fühlst, verschweigen könne woher er's hat, und denn doch das ganze Menschenwesen ein Bischen aufgestutzt werde.»

Goethe till Zelter, 1816.

Egentligen har all hög produktivitet rört sig i detta betraktelsesätt. Det har icke kunnat hållas aktuellt alltid, det är en annan sak.

Häri ligger det *heroiska*, som har sin grund i känslan af bundsförvandtskap med ljusmakterna.

Det ligger en gudomlig *patriotism*, en universell, i denna själföförlömmelse; och äfven

patriotism i lokal mening, när den är sann, har gemenskap härmed.

Här äro de sanna *väktarne*, mythens goda Dämoner. I de nyare tidernas mythväsen är det som hade en glimt häraf dröjt sig kvar —: eller hvarför gå de goda makterna i sagan grå och ringa och till synes så obetydliga?

27.

Att *gå före* är icke att gå före i ett sällskap. Nej, den som går före har ingen *med*.

Därför gäller för honom: *vara*. Det är hans sätt att ha sällskap, ha meningsfränder och bundsförvanter. Endast i oegentlig mening kan talas om att gå före. I sammanhang med mänskligt i det hela kan aldrig blifva tal om något »gå före». Den som där är en sådan, han går före just genom att gå *med*; just genom att vara vid hemmet och härden af lif.

28.

Den sanne martyren är alltid en protomartyros. Att han *blir* martyr beror därpå att i honom blir idéen, saken ny — och därmed

oigenkänlig för hopen, som aldrig sett den annat än i dess nötta, konventionellt förfalskade skick.

29.

De äfventyrligaste grufvor för mänskotanken äro dolda i stilla och jämna och släta ting.

Om de människor som *varit*, djupt varit, vore de som vi veta minst om? Om det lif, som tillför strömmen af mänsklighetens verkliga värde dess största tillflöde, vore ett som

liksom ådran, gömd i mullens graf,
skattar tyst till källans bölja —?

Hos massan, hos de vanliga, kan ingen ära vinnas; de äro ej utdelare af ära; ha därmed platt intet att skaffa; äro på sin höjd sentimentala som folket är. Det vore undantagsindividerna som skulle vara tilldelarne af sann ära. Men de veta — ty själfva tillhöra de det osynliga riket af ära — att mänsklig ära kan aldrig vara annat än tecknet och symptomet för en syftning, för hvilken lifvet icke eger fotfäste och mark. De befinna sig själfva i strömsuget, kunna icke stanna, ej fästa sig, äro med all sin »ärelyst-

nad» föraktare af allt som vill göra halt, njuta en seger, ett resultat: föraktare af »ära». Hvem skall tilldela dig ära? Hvad återstår? Plato har sagt sista ordet — det *platoniska* ordet. (Symposion.)

30.

Verkligt minnas kan man endast hvad som är adresserad till en. Minnet är inte någon som går och läser andras bref!

Antingen har man ett produktivt minne eller icke något minne alls. De flesta författare befinna sig i den senare casus. Starkt produktiva människor äro ej alldeles sällsynta.

31.

Ja, de kära klassikerna!

Du skall inte tro att det går så lätt att få något från »de kära klassikerna», om man också kan aldrig så bra latin och grekiska. Nej, dem får man inte mycket från, om man inte har *ett sätt att fråga*, som får dem att tala. Och verkligen beläst är endast den som läser *in fonte*. Därtill kan nog höra lärdom. Men

många af de lärdaste och boksprängdaste äro i fråga om verklig beläsenhet några ynkliga stackare.

32.

Man borde aldrig glömma att man förstår af en sak just så mycket som man har rätt till delaktighet i densamma. Det är ingen konst att åberopa det s. k. sunda bondförnuftet mot en Comte; men hade man först tagit flammorna till sig, skulle man kanske glömt att göra vitsar. Nej — obrottslig trohet mot allt mänskligt heroiskt! Förklara och försvara till det yttersta; lämna det andra åt den billiga kritiken, hvars egentliga uppgift det är att syssla med allt som är *onödigt*.

33.

Vill man söka lif i det historiska, duger det ej att nöja sig med psykologiska (eller opsykologiska) stämningmakerier. Hvad rör mig Menandros, om jag ej i honom kan se in i tidens hjärta, höra dess renaste åtrå, dess fruktan och dess kärlek.

34.

Genom historien lära att känna igen sig. I de människors lif, som haft afgörande att säga, var där alltid stora och lyckliga ögonblick, till synes tillfälliga, dock djupt naturnödvändiga, af själfigenkännande i det förgångna. Historisk upplevelse i eminent mening är till blott för människor af historisk natur.

35.

Det måste vara studiers mening att man skapar *likhet* i sig själf med det studerade; — åtminstone en plats i själen, ett fridlyst rum för tillbedjan af — *les germes de grandeur*, skulle det heta på en Comtes språk.

36.

Den inre fattigdomens, den vetenskapliga ofruktbarhetens kännetecken är en viss *trängsel*. Ju mer levande kunskap i en människa, dess mer blir där plats. Det döda skaffar alltid förvirring, tumult och trängsel; detta slags kunskap liknar tillståndet hos en människa som är offer för en olycklig affekt.

37.

Med ett studium af aktiv art följer af sig själf begränsning, relativ abstinens. Verkligt studium, ur personligt behof, är redan en art produktivitet och begränsar sig i mån af sin äkthet. Ju produktivare man läser, desto mindre läser man: non multa.

38.

Den som endast vill läsa det bästa kan nöja sig med få böcker. Icke som om det ej finnes många goda böcker — det finnes otaliga —; men de goda böckerna säga alla, i grund sedt, detsamma. Den som vill läsa medelmåttiga böcker måste läsa många böcker; ty det medelmåttiga varierar oändligt.

39.

Äfven till studier hör en viss abstinens! Flanerandet gör steril. Skarpt afgränsad lektyr gör produktiv. Så var Comte afhållsam.

En man som iakttager en så sträng abstinens med hänsyn till sin lektyr är just en af

dem, för hvilka böcker verkligen äro till på det sätt som är deras mening att vara till på. Härvid träder också fram hans sköna tanke om ett verkligt innerligt lif i förening med de stora döda, en *commémoration* af helt annat, friskt och stort slag än vårt med vårt sterila kulturjubilerande vid passande tillfällen. Beträffande en sådan »commémoration» uttalar han sig i ett bref till Mill, 1842, hvori han framhåller som den nya filosofiens karaktäristiska attribut dess förmåga att utan inkonsekvens och utan all »vain éclectique» göra rättvisa åt och sympathisera med till utseendet främmande sträfvanden:

»J'espère bien, si je vis assez longtemps, commencer à voir poindre un système régulier de commémoration usuelle en l'honneur des hommes et des choses qui, en un temps et par un mode quelconque, ont réellement secondé la grande évolution mentale, comme vous m'en verrez faire l'indication formelle dans ce dernier volume (VI). C'est une des institutions les plus propres, sur une grande échelle, à consolider et accélérer le développement moderne, à la fois mental et moral.»

40.

Studium måste vara en livvets och sinnets *hållningsangelägenhet*. Det måste förena i sig gymnastiken och musiken, de båda hufvudprinciperna af grekiska bildningen.

41.

Vara klädd för sakerna, om du vill ha något med sakerna att skaffa: det är den strategi det gäller, den listens strategi som ligger i att förneka, säga nej till allt som vill stinka; nej till det som vill intala att stinka är verkningsfullt, är rätt, är starkt; nej till hela stinkandets strategi.

42.

Med hvilken hög förälskelse i studiet, hvilken pietet och aktsamhet ha ej forna tiders store lärde (»humanister») gått till väga.

Vid *Vitruvius*-ordet om böcker och morgon- sol har detta varit lefvande för mig. Och kanske ännu mera då jag tänkt på berättelsen om *Macchiavellis* sätt att vidtaga särskilda förberedelser i fråga om klädsel o. s. v., då han ville

taga i betraktande forna stora människor och tider. Icke förgäfvades jag ha förbundet dessa båda! Där *är*, där skulle vara ett gemensamt i sätten att se ett konstens verk och ett litteraturens. Skulptur och arkitektur skulle belysa för oss, avslöja för oss lagarna för den högsta litterära konsten, för sångens och för prosans, — och lagarna för att lefva och vara människor: det *passande*. Härtill begagnade Goethe sitt ständiga konststudium; härtill ville äfven Platen komma, och han var det i själfva verket också mycket nära. Och båda enas i sin stora kärlek och tacksamhet mot Winckelmann.

43.

Han kände doften — hade doften kvar i själen — i flera månader därefter —: så heter det om en af Franciscus' lärjungar efter en visionär upplevelse.

Se, det var folk som visste något om hvad det är som gör lifvet! Det var hos sådana en Comte icke höll sig för god, icke för klok, icke för upplyst, för fritänkar-upplyst att hämta lifslärdom. Och var det ej för sådan vishets skull som han dagligen läste Dante!

Och Dante! Det var icke blott i Beatrices ögon Dante hämtat visdom om hvad som är starkast i lifvet: det var också i *Virgilius'*! Ty man visste något på den tiden om ett sätt att gå i skola, om ett sätt att *vara klädd för saken*, som vi litteratörer och professorer icke drömma om.

44.

Den bästa studiemethod kan ofta vara denna: närma sig genom att aflägsna sig. De bästa medel att se ligga ofta där man minst anar det.

45.

Jag gick beständigt till Schopenhauer. Men jag gick också beständigt till Schopenhauers *källor*, — de renaste i världen, de renaste och mildaste.

46.

En oafåtlig inre renhetsdisciplin, i glädjes, i konst, i högsta lifsklarhets och lifsmedvetenhets tjenst, är hvad jag först och sist sökt hafva blicken fäst på hos Goethe. Hans kraft till

ständig förnyelse och sundhet, midt i en litterär, publicitetsförgiftad omgifning, som icke i detta stycke gaf den nyaste något efter, hade sina rötter i denna apolliniska disciplin.

På Goethes dagar hade man ännu icke upfunnit termen »Professorenkrankheit», som omsluter så mycket af litterära snusk- och sjukdomstillstånd; däremot har han haft det vaknaste öga för alla dess uttryck, ej minst hos personligheter hvilka i sig själfva varit mycket för goda för att falla offer för sådant: en Herder, en F. A. Wolf... »Untersuche Dich ja», (det är till Zelter han skrifer) »ob Dir dergleichen Zeug in den Gliedern steckt, *ich thu' es alle Tage*. Man muss von den höchsten Maximen der Kunst und des Lebens in sich selbst nicht abweichen, auch nicht ein Haar.»

47.

Mina studier voro mindre ett intellektuellt arbete än, för att tala med Jakob Böhme, ett *sinnelagets arbete*. (Hermelins öfvers.)

48.

Arbetet, sträfvandet eo ipso skulle lösa alla tvifvel. Den som med säker blick fasthåller de villkor och förhållanden inom sig själf, hvilka utgöra jordmånen för hans vilja, för hans möjlighet att vilja — han behöfde aldrig tveka. Men för den som försummat vården om sin vilja uppstå tvifvel vid hvarje steg.

49.

Jag hade i dessa ting, åtminstone tidtals, en mycket stor kunskapsgirighet och en ej ringa kraft att åter och åter kasta mig tillbaka på det finaste och lyckligaste i min erfarenhet. Det väcktes i mig senare en nyfikenhet på andra ängder, af ett mildare klima, en vekare natur, och den var rätt och god; men den satte min karaktär på prof.

50.

Hvilket är studiet för dig? Det som kan blifva ditt lifs handling, det som sätter din karaktär i handling, därigenom att det sammanfaller med din karaktär.

Den existensform som hela min natur, min innersta, sannaste, efterlängtrade: den fann jag i studiet af grekisk själsmetrik. Detta gjorde mina dagar till lif, till handling; kom mitt väsen att andas upp. Detsamma fann jag hos de nyare endast i den rena mystikens element.

51.

Uppskjuta är en förträfflig sak. Jag har någon gång haft en bok i mitt rum, för hvilken mitt hjärta så varmt klappat att jag — icke öppnat den, utan föredrog att själf uttänka dess innehåll, njuta den genom att själf — cum grano salis — skriva den.

52.

Att välja mellan det grumliga och det klara, ja det är väl lifvets konst. Men märk att det är *i mig själf* som detta val skall göras; det är mellan det rena och det mörka i mina egna motiv och känslor som valet står, — icke mellan det grumliga och klara hos riktningen Så och riktningen Så eller författaren Den och författaren Den. Detta senare vore en ange-

lägenhet i andra rummet som till sist kända föga upptager dens tankar som har en domare öfver sig själf och sitt eget; det skulle i alla händelser inte vålla honom någon uppördhet.

53.

Hvad är det som gör seendet; hvad är det som gör utsiktens höjd?

Friheten. Tvånget till frihet.

Friheten är ett palats — palatset för öga, utsikt: Lynkeustornet! — för hvars uppbyggande det gäller tillvarataga *materialet*. Hvad är detta? Det är se din karaktär, din brist, dina brott och din sorg i ögat utan skoning, utan feghet; icke vilja väja undan slappt som det vanliga sinnet gör, utan ställa upp tillfyllestgörelse, motsvarighet, hel och ren förlikning såsom lifvets kraf och mål. Det är tillvarataga materialet, bygga för frihet.

Finns då ingen frihet utan kval? »Smärtan är den nödvändiga genomgångspunkten för frihet», säger Schelling. Men här upphör ordet att gälla, — ty *egentlig* smärta blir först af att vilja väja undan, icke begagna materialet.

54.

Att lefva i idén är att ha hjärtat fullt af framtid. Det träffas ej af fiendens hugg, om han går dig aldrig så nära, ty ditt hjärta är ej där han är. Därför ser man med medlidande, ja stundom med en förvåning såsom ett barn vid sagans bilder, på det kif och de kabaler hvori mängden af vuxna människor se lifvets blodiga allvar. Han är ett barn, säga de. Ja, att se är att blifva såsom ett barn. Segers hjärta är ett barns hjärta, ett barns visa förakt.

55.

Se och *andas* höra samman. Den jag-sjukes hämmade andedräkt, hans sammanknipna blick (hans utseende af »skarpsynthet») tala ett tydligt språk för den kunnige; tala om hjärtats dumbhet och ett sinne som allt hänger vid. Den seende hänger intet vid. Den seende är ingen öfverkänslig, han är en öfver-känslig. Den seende har fröjder som göra honom hård, glatt; alla pilar slinta mot honom. Hvad som hämmar din andes andhämtning, hvad som gör din blick trång: det hata och förfölj. Skapa ett

samvete för din kropps och själs öga, ett samvete för din kropps och själs andningsorgan. Och du vinner lätthet i alla ting.

Genom *varsamhet* till *varseblifning*.

56.

Goethe och Swedenborg tyckas likna hvarandra i ögats öppenhet, den öppnade, glädjrika och *härskande* blick, som är motsatsen till allt hopknipet skarpt-smått-synt.

All enkrateia, filosofisk och religiös, synes ha en verkan af detta slag. De ofria, *obehärskade* (af sin egenhet behärskade) ha sammanknipen blick. Däri röjer sig oförmågan att *motaga*. Men öppenhet är ande.

57.

Det stora varma middagslugnet hos människor som med ett gyllene tålmod förstått att försänka sig i tiderna, skåda djupt ned, vidt ut öfver mänsklighetens väg —: man förnimmer något hos dem likt sommardofterna kring en sakta glidande å.

58.

Ju mer man *ser*, desto mer förlåter man, desto mer öfverser man med. Men se är just att *öfverse*, att se — »von oben». Därför finns det ingen som är mer hatad än den som ser. Och ingenting är farligare än — förlåta.

Seendets egoism: den apolliniska egoismen. Det är denna lidelse, som ådragit en Goethe anklagelsen att sakna välvilja.

59.

Ögat: det pånyttfödda ögat som förvandlar den gamla handlingen. —

»Det er øjet som forvandler handlingen.»

Henrik Ibsen.

»Durch Frieden des Geistes vernichtet er alles Karman, sei es gut oder böse.»

Upanishad.

Ja, detta var ju det, som man knappt skulle tro vara möjligt: att, som Ibsen-Borkman säger, ögats pånyttfödelse förändrar äfven själfva handlingen.

Det yttersta kräfdes ingalunda. Icke hand

lingars omintetgörande, icke äta sina spyor.
Nej, hvad som kräfdes var:

trohet mot den ljusa upplevelsen;

och så: icke lägga nytt till gammal sorg och skuld.

Och så länge du höll detta, var det förgångnas börda såsom en gammal smutsig drifva efter en sträng vinter, — en sådan där gammal drifva som kan gömma sig kvar inne i ett skogssnår långt in på sommaren: den gör bilden omkring sig ännu ljufvigare! Ännu ljufvigare primula och anemon, — ännu ljufvigare säljens gula blomsterhufvud som vaja där ofvanför.

Hvad är *ästetik*? Kunskapen om att lyckan ligger i sakens värld och icke i skenets: vetenskapen om objektivitet, salighetsproblemet för filosofien som för religionen, *hjärtesaken* katexochän. Goethes glädje öfver »Kritik der Urtheilskraft» skulle man betrakta i sammanhang med den inre upplevelse hvarom hans reseverk från Italien handlar. Hela hans konfession är en ästhetisk konfession i renaste anda: berätt-

telsen om hans väg från sken till sak, flykten från pathos' värld till äthos' värld.

Mål och väg äro ett i detta. Det ständiga behofvet är vägen, dess stillande endast en förberedelse. Där är ingen väg i något bildningssträfvande förrän man anat objektivitetsproblemet. Då ser man att det andra var bara nyfikenhet, skvalleraktighet och pedanteri.

61.

— »Tout le reste est chimère.»

Det där känna vi till.

Men *de stora chimärerna* äro icke chimärer. De äro verklighets-chimärer.

Villkorens stränghet kunde komma mig att misstaga mig om mig själf. Men så snart jag med ärlig hängifvenhet sökte det stränga, var allt klart, och jag var hemma.

Hvad är det stränga? De stora chimärerna. De såra icke, de bränna icke.

Hvad bevisar det andra? Att du icke har med de små chimärerna att skaffa.

Men först *den*, som älskar de stora, kan le åt de små, afväpna och njuta dem.

Bland chimärerna gäller det att välja. Väljer du de stora, kan du väl bli lurad men du blir det på ett helt annat sätt...!

Men har du valt bland de små, kan du en gång få känna dig som en man som kommer hem med en ordentlig aptit och finner ett bord dukadt med — konfekt.

»Fordrar du allt», säger Fröding sin »stjärna», — »då svarar jag nej.» Men — »*något!*»

Just denna ställning var för mig främmande, och jag kände det från första gång jag blef bekant med dikten. Sedan tydligare. *Jag* skulle sagt: Gärna, gärna må du fordra *allt*. Ty då skänkes mig allt; då är jag lös och fri. Men det synes mig — eller missförstår jag, läser jag fel i Din blick? — som om du endast kräufde — *något*.

Och då vissnar min kraft!

För mig var det *manliga* allt ifrån tidiga år ett problematiskt, och ingenting förundrade mig

och fyllde mig mera med hemlig fruktan och vånda än att se hur lätt alla tycktes vara färdiga med detta. Senare fann jag grunden. Jag hade i all oskuld identifierat manlighet och — sanning.

65.

Med ett bottenlöst svärmod hade jag min största fara i en bottenlös bekymmerslöshet.

66.

Om jag någonsin upplefvat något af filosofi, är det denna sats som man brukar underskrifva med Schellings namn, och som är så gammal som tanken själf —: att mellan tänka och handla finnes intet skiljande.

67.

I hetast stickande smärtor tänkte jag stundom med fördel så: hur många fina, fint, djupt befordrande undervisningsmedel har ej lifvet; och hur få som förstå att till fortkomst, fördel, styrka och öfverlägsenhet begagna sig af dem. Just i dessa smärtor har du dessa finaste öf-

ningsmedel. Just här är du i närmaste grannskap med områden som af få beträdas. Här är det farliga passet, den vanskliga genomgångspunkten till sommarliga nejder, solens, frihetens rike. För hvarje gång du här vänder af skall det lägga sig på ditt innersta väsen ett giftigt töcken, stämpeln af slafvärlden af det vanliga skall märka din blick.

Då jag betänker min karaktärssvaghet, måste jag välsigna alla böjelser för det bittra, alla intimaste sårbarheter, ja äfven de intimaste. Ty hur skulle jag utan dem ha kunnat få erfara något om frihetens värld, om fasthet och oberoende! —

Men lifvet i det vanligas värld skulle ha uppfostrat, skulle ha bildat och format dig, gifvit dig med lätthet ersättning för alla mörkrets och smärtans gåfvor? Nej, nej, detta strider mot all psykologisk produktiv erfarenhet, detta strider mot lifvets egen grundprincip: all verklig historia och verklig kunskap om mänsklighetens väg bekräftar det. Hvad är människan utan djup sårbarhet, utan egoistisk vända! Detta

mörka förbittrade är den *gymnastik* som *musik* ej kan undvara. Ja, utan detta kunde vi icke ha något med musikens gudomlighet att skaffa, ty vi skulle ju ej *behöfva* musik.

69.

Endast genom bojer och tyngd blef jag lätt i sinnet.

Hyckleri? — Ja, så till vida, kanske, som bristande beslutskraft och trohet vållat att jag gått miste om det förnämsta, bästa, afgörande i sådan karaktär.

Så till vida . . . Därför att jag ej på den afgörande punkten var mäktig det grepp som allena trohet och beständighet gifva kraft till. Därför att jag föredrog ett falla-och-resa-mig för ett fast framskridande; föredrog ett plötsligt ljusblänk för ett lugnt och stadigt klart. Därtill kom den säregna förmåga att på lefvande sätt umgås med det förflutna af tanke och mänskosinne — själfigenkännandena — som utmärker min litterära karaktär och hvarigenom studium kunde blifva för mig till ett stöd och en näring såsom sällan för andra. Faran af denna bekväma tillflykt var mig mycket klar och just i

all synnerhet då jag befann mig, gynnad af läge och kraft, på den punkt där jag skulle öfverlämnat mig åt afgörandets lycka och vansklighet. Ty blott genom afgörandet stod vägen öppen för mig till frihet. Hur månet andens Nyår har ej slagit ut sin glans för mig, slagit ut och släckts! Och hur många svar har jag ej sökt och funnit för mitt väsens gåta — funnit till föga gagn och nytta. Jag vill spörja och söka och finna på nytt.

70.

Att ha skymtat några ögonblick möjligheten af ett osjälfviskt förhållande till människor, för hvilka ens ord kunde ha betydelse — och därur en fasthet för sin inre existens, lyftning, höjning; att ha selt ting inom sig själf, sådana som för många människor af mera sammansatt natur äro af högsta vikt men som det så ofta är dessa människors olycka att icke förstå att rätt märka och hålla sig vid —: att ur bemödandet om dessa ting erfara en känsla af »uppgift» växa inom sig... En förmätenhet, en narraktighet?

71.

Ett fruktbart, verksamt och solfylldt λάθη...
 verksamt genom glädje- och renhetskraf, varmt
 genom verklig öfverlägsenhet (ett öfverlägset, som
 det ordet är för groft för) —: så var min lyckas
 imperativ, min sanna ensamhets och mänsko-
 värdighets; hälsans, tankens och konstens.

72.

De erfarenheter, i hvilka jag såg, kände,
 smakade ett stort på andra sidan konfessionerna,
 ett omslutande fruktbart gemensamt, voro mina
 bästa erfarenheter.

73.

Inre händelser, höga tecken, angifvande fram-
 komst till ny utsikt, visande möjligheten af
 nytt synsätt, ny värmekällas invällande —: att
 kasta mig tillbaka på sådana märken och
 händelser efter svaga och oroliga tider, små-
 ningom åter frambesvärja deras ljuskraft, detta
 var ett hjälpmedel som jag ständigt litade mig
 till.

Det var kedjan af sådana ögonblick, sådana punkter som gjorde mitt lif. Det var den goda instinkten att alltid söka falla tillbaka till dessa punkter, trycka mig förtröstansfullt in till dessa uppenbarelser af min innersta lycka — det var denna goda tillitsfulla instinkt som gjorde att trots all grofhet, råhet och egenkärlek, ändå en ren linje blef hållen upprätt i hvad jag frambringade. Därför blef hela mitt studium ett själfkännedomens studium i hellenisk mening, d. v. s. dämonisk mening.

Och för mig blef denna daimon-kult mitt studium af naturen.

»Ob nicht Natur zuletzt sich doch ergründe» . . .!

I själfva verket var det poesien som närde mig, alltid. Och hvad var det hos mig som gjorde att poesien kunde nära sig? Det var en viss förmåga till förnyelse: ett ständigt tillbakaflyktande till någon hemlig blodets tradition, — hemlig och ändå på samma gång så tydlig att detta var det tydligaste jag i mitt medvetande upplefde. Jag tänker att detta i grunden gäller för alla; för mången kanske först riktigt starkt ej förrän i medelåldern. Någon sade att vid 45 års ålder börjar människan bli ung. Det betyder nog att då först

gäller det på allvar — när det fysiskas makt och tyngd har begynt att göra sig gällande — om man är i stånd att bibehålla sin kraft till regeneration och förnygring.

74.

Hvilken lustens förnygringskälla i samlif med jord och luft och sol! Den naiva, omedelbara, oreflekterade glädjen härvid, sådan som man egde den i sina pojkår, borde man behålla alltid. Man måste taga den med i filosofi och poesi, så som en Emerson kunde taga den med sig. Den hämmar allt fanatiskt, enrageradt. Den ger spänstig stolthet och oberördhet af yrkesmisären och yrkeskabalerna; den är den sunda refugen från öfverkänslighet, ömsinhet och småaktig böjelse att taga människors lättsinniga domar om oss som något viktigt och ödesdigert.

Då man tänker på denna gosse-ålderns sär-egna poesi, denna fina dagjämningstidsglädje, blir man slagen af den märkliga form af kyligt-glad *ataraxi* som gjorde en så fast, så osårbar, — som man sedan miste men återöfrade — för att åter igen ännu djupare förlora den och (väl stundom åtminstone) ännu djupare återöfra

den. Ja, i denna enkla och oreflekterade art af ataraxi var där, med allt dess trots och elastiska hårdsinthet, en stjärna. Hos Goethe är ett ord om lyckan af den senare ålderns återförening med barndomslifvet, och jag tror att den ataraxi som gjorde honom så vist osårbar är att se i detta sammanhang —: barndomens instinkter i förening med det visaste. *Han* förstod att »återvända till naturen». Han är högsta medvetenhet med en gosses ataraxi, högsta fromhet med gaillardise. Han förstod att hålla ett område i själen fridlyst, öppet ständigt för det som är evigt 16-årigt; han förstod att göra lifvet till *förmiddag*. Hela hans moral: vara glad åt ljuset. Goethe sysselsatte sig hela sitt lif, oafbrutet, med ljusläran — i hvarje mening af ordet. Det ligger en värld af reellaste *ἡθός* äfven bakom hans fysiska studier.

Här en af dessa heligt tysta, afgörande punkter, från hvilka det går en lycklig, ren och ljuflig väg. Man borde göra ett förbund med dessa minnen, med möjligheterna i ens väsen till att återupplefva dem; hysa en oaf-låtlig vrede mot allt som vill stryka sådant bort ur lifvet.

Hur ha människorna kommit bort från det oblandade, utspädda klara friska i känslan af lifvet? Hvilken underlig benägenhet har man ej att betrakta det renaste och friskaste och friaste af lifskänsla såsom något som icke fullt passar en annat än till sällsynta helgmomenter, — ja det händer att man erfar en lust att så fort som möjligt åter träda ut ur de omgifningar och omständigheter som väckte det underbara till lif: för att därmed, sedan en irriterande, halft skamsen känsla af ovärdighet vikit tillbaka, så först riktigt kunna förvissa sig om orubblig besittning, nämligen såsom minneskatt, erinringsfetich. — Men det kan komma öfver en tider, och man kan bli insnärjd i förhållanden, där man mäktigt förnimmer att man lämnat en god genius' vink utan afseende. Feticher kunna ha en oändlig betydelse, men de stinga och bränna äfven. Enthusiasm har så skilda grader af renhet, och en mänskosjäl så underbara, så sällsynt i dagen trädande krafter att utveckla desamma. Af högsta betydelse är utan tvifvel att komma till klar känedom om de makter och erfarenheter man har att intimast apellera till, då det gäller kraften att fasthålla, att tro, att våga. För oss nordiska

människor tyckes det vara ett genomgående drag, att nära samlif med naturen, med jorden och luften, utöfvar ett mäktigt inflytande på denna kraft att hålla fast vid våra egnaste möjligheter, våra egnaste betingelser för sträfvan och tillfredsställelse. I sol och friskhet, där blomstrar vår frihet, där sätta vi oss öfver alla förvillande och försvagande inflytelser, där först *känna vi oss själfve*.

75.

Hemliga korrektiv har mänskligheten *alltid* — från första ögonblick lifvet såsom tanke- och bildningsproblem grytt upp: från Numa och Pythagoras — varit sökande efter. Fria-fältetsglädje var något *mer* än hvad vi strax skönja däri. Under detta låg kärleken till lag. Flykten till naturen var flykten från orättrådighet till lag. Och sång i sin renhet är högsta natur och mänsklig handling.

76.

Antikens innersta makter syntes mig tillgängliga på denna väg; den fullkomliga hän-gifvelsen åt det helleniskas genius upplefde jag

alltid rikast så. Ja, själfva språket blef mig i sådana lägen som den andliga modersmjölken; det förenade sig med mitt blod, det gick igenom mig som en storm af sol, rensande och stärkande, väckande gränslös förhoppning: tanken på möjligheten att ingjuta i människosjälar, oemotståndligt, den absoluta tron på en gudomlig kärlekshängivelse åt Charis' värld. Synen af denna möjlighet fyllde mig och gjorde mig till en ny människa. Jag förnam den heliga meningen af Goetheorden:

Edlen Seelen vorzufühlen —

77.

Det hufvudsakliga häri tyckes mig ha varit en art ljuskänslighet af stor friskhet. Jag hade den från min tidigaste barndom. Min Apollon var en Apollon Agyieus. *Vägen och ljuset* voro min glädjes och min poesis källa.

78.

Ett författarskap, när det är godt, när det är »klassiskt» —: fattning, sammanfattning. Fattning som personlig lifssträfvän; fattning i yttre och inre mening, som villkor, som mål.

79.

Att en gång för alla ha gjort upp med allt hvad tomhet heter —: så har jag velat fatta denna sak, sökt att fatta denna sak. Ty andligt lif och andlig verksamhet syntes mig vara *beslutet*: det allt omfattande; beslutet för alla beslut, det absoluta beslutet.

80.

Det naturliga, jag må väl säga lyckligt naturliga, var för mig att omsluta äfven passionens värld med den svala rymd som spännes af andlig fröjd och sträfvan till klaraste, festligt-djupaste medvetenhet. Det var mig i mina bästa stunder som hade Vår och Vår mött hvarandra i min natur.

81.

Söka nya, söka alltjämt högre och renare föremål för sin tankes kärlek —: hvad annat är en lefvande andes väg genom lifvet.

Känner du att du stannat, hvad betyder detta? Att där är något som tagit platsen för denna kärlek; att där är något, litet eller stort,

som måste *offras*. Ty den härskande kärleken är äfven en härsklysten kärlek.

82.

Lifvets högsta syntes mig vara: kamp för fliten; nämligen den ädlaste, den gudalika fliten, den flit som väller ur frihet, inre skönhet och godhet, den flit som gör alla rörelser sköna. Och denna kamp kunde vara det allra bästa att se i konst och tankes sträfvan; denna syn för oss hän mot det som grekerna kallat musik: den för oss mot — lag. —

O lycka: i trohet och frid att växa! Att sorglöst växa, — att förjaga all ifver, — att mottaga af dag hvad dag vill skänka, — att hafva rätt att sky all ansträngning som icke är klarhetens: hafva *rätt*, i kraft af trohet mot växandets genius.

Ett *verk*: en *frukt*! En frukt simmande i ädel ljusglans; färdig, klar, ren, som den fullkomnade höstdagens öga!

83.

Jag ville se *det musiskas* uppgift såsom denna: att frigöra instinkten till själsstyrka; utskilja

denna instinkt från griller, nyck, envishet, det sträfvast och vrångas värld. Finnes det något på jorden som vore i stånd att lära oss älska rättvisa och själförnekelse, sannerligen — det måste vara det älskvärdaste på jorden.

84.

Hvad blir det af våra kval där? Det blir af dem en stark och stadig bris som bär vår farkost framåt på jämn skön färd. Ty skulle vi önska dem *försvunna!* Detta vore upphäfvande af finaste mänsklig ekonomi. Just genom att *icke* taga dem på allvar komma vi att taga dem på rätta allvaret: göra dem till hjälpare och befordrare. Då ha vi öfverlistat dem, — och af deras bittra anleten bli plötsligen leende, klara. Detta är det festliga lätt-sinnet, tungsinnets sanna motsats. Men vårt vanliga lätt-sinne består i ett falskt på-allvar-tagande och är endast en förklädning af tungsinne.

Gud bevare oss för att *lyckas!* Ty vunne vi verkligen det filosofiska, det gudomliga lugnet, skulle vi nog få känna att detta är något som grundligen opassande för en människa. Vi skulle icke kunna andas i sådan luft. Nej, sträfvan

till lugn är, på det högsta, hvad som kan anstå oss. Och där kunna vi verkligen ha vår lycka, ty där äro vi i vår sanna natur, vår status naturæ.

O filosofi! Kanske kunna vi aldrig afgöra om det är oss lättare att icke taga våra kval på allvar än att icke taga medgången, »lyckan» på allvar. Och utan det senare kunna vi icke ha minsta gagn af det förra! Här först skulle det sanna lätt-sinnet triumfera: här — där vi alla öfverlistas.

85.

»Skatter som mal och rost förtära.» — Hvad konstituerar den fina gränsen, hvad är det som gör »das halbgöttlich-ernste»? Att icke låta *hänga vid sig* (hänga vid sitt hjärta) men såsom tjänare och medel bruka allt hvad vinst, fördel, välgång heter. Där denna rörelse i själen utföres, där denna själens ädlaste muskel spännes, där är *gränsen* och gränslandet, det gudomlig-mänskligas ljufva gränsland. Det sköna, det enkla har en egenskap, hvarpå det framför allt annat är att känna: det hänger icke vid. (Det »vackra» ger spriddhet, oro och ett hemligt betryck.)

På gränserna är finaste ljuset. — Det fläktar i dessa fina skuggor fladdret af det sällsyntaste som kan närma sig dödlige: fladdret och doftet af lyckans gudinnas klädebon. — Helig förälskelse griper den anande. *O viva, viva Divinitas.*

Tätaste anslutning till egna villkor: häri låg enda väg till anslutning till mänskliga världen för mig; enda flykt från ensamhet.

Alltid vara *verkligt* ensam —: denna svåra konst var *min* konst, liksom alla de solitäras. Men då jag sökte en böjlighet, en lätthet och smidighet som ej kunde hafva med lycka för mig att skaffa, ej ville höra till de »stela ensidiga», då miste jag allt, alltid.

Endast då jag var steril, d. v. s. sjuk, andligen död, led jag af att vara missförstådd, förfalskad och vanställd. Såsom lefvande, produktiv bars jag af en absolut segerförvisning, — ja, de bittraste förfalskningar kände jag, med vällust, såsom ett element för denna segerns lust och tro, de voro mig såsom luftmotståndet för fågelvingen.

Angrepp! Jag välkomnade dem. Ty de tvungo

mig till *rymd*. De gáfvo mig att känna min skatt af frihet, de gjorde den lefvande.

87.

Jag förstår ej detta. — Det är *en* sak. Men en annan är den, att du med stor tydlighet sett och erfarit att i riktning mot detta oförstådda måste du gå. Gå då, och kanske är det så, att om Ljus och Hvila blifva dig till del, skola ära, ega och härska varda till ett annat än du nu kan känna. Du vore väl en dåre om du ej skulle hängifva dig åt det som gör din Insikts fönster rent. Ty hvad kan ett ega gagna dig, som gör ditt hufvud mörkt och sölar din syn.

»Aldrig skall den stolte andas in Guds-kunskapens ljuftva doft.» — Säger du stolthet, då förekommer mig allt på denna väg omöjligt. Jag måste nöja mig med att säga: metrik, tempo. Längre *ned* kan jag icke gå.

Längre kan du icke gå. Välan då. Kanske begäres heller ej längre. Ditt fel var, att du icke uppfyllde banan af ditt kunnande.

Det gick mig med böcker ungefär som det vid slutet af min första diktarfascikl gick mig med landskapet och naturen. Jag slutade att skildra och redogöra: och då först blef mig det ena som det andra till näring, till lif.

Söka låg innerligt i min natur.

De tider då jag offrade så mycket åt den s. k. landskapspoesien, var det i grunden en helt annan instinkt som ledde mig än begäret att skildra och beskrifva dessa ting: det var instinkten att det funnes »landskap» inom mig själf, i mina egna krafters värld, som skulle väckas och afslöja sig vid beröringen af något visst stycke yttre natur af hemlig motsvarighet till dessa krafter. Det var dragen af egen genius' anlete, spåren till egen styrkas och frihets områden i min andes möjligheter jag letade. Att lycka låg i sökandes tecken och i intet annat, den instinkten hade jag med och i mig allt ifrån gryningsstunderna af medvetenhet; ja, den behärskade redan barnaåren.

Hvad är det för en underlig längtan till det *obeträdda*, som råder i människan, och hvad är det för en egendomlig tjusning detsamma utöfvar på henne! Ligger ej i den äkta eviga Rousseauismen själfva det ur-produktivs hjärtepunkt och hjärtehemlighet, — är ej hvarje äkta personlighets hela verk och lifssaga ett slags Robinsonad!

— avia Pieridum loca nullius ante
trita solo. iuvat integros accedere fontis.

»— Som bekant har Plato inte riktigt senterat poesien» —

Nej, det är just detta som *icke* är bekant. Det är just detta stora aristokratiska och aristokratiskt radikala hos Plato som alla borgerliga naturer gått förbi aningslöst, inbillande sig att det bara vore fråga om någon sorts konstighet, som man inte vidare behöfde fästa sig vid.

Den *borgerliga melankolien*, den borgerliga pathologien: det är den det alltid gäller, då Plato talar om dikningen.

Men bäst vore naturligtvis om man kunde göra Plato till en god borgare, en riktig professor.

92.

Hvad är Nemesis, den gudomliga?

Nemesis är det stora mörka — stjärnljust-mörka — Till-rätta-visande.

Nemesis är det gudomligas stjärnblick. Nemesis lyser hån på vår — »lycka».

Nemesis är det stora *antiphlogistikon*, hvarförotan lif vore feber, fladder, ett rotlöst. Nemesis ger oss till känna hvar allena finnes mark och fäste och säkerhet för mänskligt: i möda, i mörkt, i strid och strids sorg. Nemesis: vår lärare till den glädje där allena mänskligt får möta gudomligt. Nemesis — *divina*.

Att den antika »nemesis-divina»-föreställningen är en blomst ur metron- och ταπεινότης-filosofi är mig en solklar sak.

Säkerhet och Frihet: se där hvad det gudomliga »afundas» oss, d. v. s. öfverallt och ofrånkomligen, med den hårfinaste omgränsning anvisar oss, drifver, gisslar oss in till såsom vårt enda möjliga Hem, vårt enda oss verkligt värddiga andningselement.

Att lära älska, dyrka, tillbedja detta gudomliga gissel: se där grekisk genius' testamente åt mänskligheten.

Hur föga vet man om *passionerna!* — Hvad vet man om *vreden!* Den vrede som ej biter, ej förgiftar dig — men ger sammanhållning åt ditt lif och ditt verk; den vrede som icke är en kastvind med skur af sand och stoft, stickor och damm — men ett svällande segel i väl-lustig dans öfver blanka böljryggar. Hvad vet man om *föraktet!* Det förakt som är ouppplösligen förenadt med ande, det förakt som lyser i dragen af alla starke i anden; — ty ande är föraktare: Lifs älskare; döds, lögn's föraktare. Hur pass mycket man förstår af hvad *ärelystnad* är, det får man bästa besked om då man varse-blir hur beständigt den förväxlas med — hvad just ärelystnad, tack vare den rofdjursinstinkts list och ekonomik som åtföljer alla stora passioner, *fruktar* mer än något: fåfången. Hvad vet man om *ro* (ty äfven ron är en passion): om den ro som man kunde kalla en Tantalisk ro; den ro som är ett beständigt sig-öfvervinnande, en väg, en framtid, en gränslöshet —

den ro som är människans största tillstånd. — Hvad vet man om *stoltheten* hos denne man, stoltheten hos en tänkare, den sällsyntaste, den manligaste stolthet: stoltheten att icke vilja lefva, tänka — par humeur. En drömmares vision! En drömmares som vet, att först när man föraktar drömmen, drömmer man djupt.

Stolthet tala vi om, och mena — stickenhet. Stolthet är det, som ger klang, ger linje åt en lefnad. Men ömtålighet är just motsatsen. Surt öga tror lätt att det är det *mörka* ögat. Det är stor förväxling.

Är man på en gång mycket *lat* och mycket *pointilleux* — ett sammanträffande som är vanligt — skall det ju en viss konst till för att skapa sig ett något så när drägligt lif. Men sådana karaktärer skola aldrig höja sig öfver subalternerna grader. Ty stickenhet och lathet — de äro nu en gång för alla det subalternas växtjord, hur det än maskerar sig. Men stora ambitioner näras inte på stickenhet. De kräfva — blod.

Hvad veta vi om den passion som är *skatt-sökarens*, upptäckarens, gudssökarens: solpassion, mildhetsdyrkan; passionen att rena sitt blod med sol. Någon klagade inför Meister

Eckhart att han icke kunde förstå hans tal. M. E. svarade: »Den som vill förstå mig — skall hafva sig själf så i sin makt att han icke är i stånd till någon vrede.» — Nej, hvad vi dyrka är något helt annat. När vi fått tillräckligt med — icke *sol*, men *galla* i vårt blod, då blommar vår förnuftsdyrkan, då tindra våra lumina.

Hvar ligga de stora gärningarnas källor? Hvar den största och finaste ekonomien hos de störste?

Det som *lefver* på vår lilla planet, det som är värdt att kallas lefvande, hvad var det någonsin annat än ett krigarläger, — hvad gällde det någonsin annat, när det gällde *stort*, än höfdingskapet, tankebefruktandets höfdingskap. Tapperhetens väsen är ej för roskull sammanbundet med »vänskapen» hos forntiden. Han, som sammanband Eros och tapperhet, virtus och vänskap, Plato, han såg för visso stjärnan öfver det mänskligas krigsläger.

Fred. — Michelangelo: Sannerligen! Endast i skogarna finnes fred.

Ibsen: I min grufva.

Från en egenartad ställning till värld är det just man har bästa möjlighet till stor förbindelse med värld. De som verkat på värld ha stått utanför värld. Till det i stor mening normala (det *normala* är *härskande*) kommer man endast genom förveckling och trångmål.

Det sökes nu ett opathologiskt förhållande till värld. Och »kritiken» gör allt för att taga borgerligt i försvar mot genialiskt patologiskt. Det är det allmänna nivelleringsraseriet som yttrar sig häri. Öfverlägsenhet är sjukdom. Därmed befria vi oss, äro nöjda och glada öfver vår sundhet.

»Komma på afvägar.» Var du bara inte alltför rädd för dem! Vill man lära känna landet (detta undersamma landet Tillvaron), får man

5. — *Ekelund, Lefnadsstämning.*

ej nöja sig med allmänna vägen, utan man får gå många af- och omvägar, många undersamma stigar, där ljus och skuggor blandas sällsamt och hemlighetsfulla visor hviskas i vindsuset.

»Die solitaire Species» — Oärligheter, lömskheter, förvridenheter, dålig uppfostran, bristande människokännedom (ensidigheter — envisheter därutinnan) —: ack ja, hur många bekymrade människo- och kulturvänner ha inte stönat ut sina bekymmer öfver dessa stackars genier som ha så svårt att komma till rätta med världen! Är det nu inte också fan, att naturen i sin elakhet skall ha ställt det så till, att det endast är hos de medelmåttiga begåfningarna som vi kunna känna oss egentligen hemma! Och att så snart en härlig af anden stiger fram i denna världens mörker — strax är också en ond dämon framme som ställer krokben för honom, fördärfvar och förgiftar honom i hans väsens grund och gör honom onjutbar för oss, för alla utom — — utom sådana som äro lika och på samma vis som han! — Ack ja, är det icke dock för

underligt, hvad det borgerliga hjärtat tyckes vara uppfyllt af ädelt bekymmer öfver alla dessa stackars begåfningar som så illa tillvaratagit sina pund! Hvilken fond af kulturpatriotism — eller måhända en patriotism i *största*, i mänsklig mening rentaf! — tyckes ej röja sig i detta.

Och ser man så ett litet litet grand närmare in i dessa bekymmerfulla hjärtan — hvad så! Hvad fick man se? Två sköna ting. Den ena heter skadeglädje, fettdrypande skadeglädje; den andra heter häpnad, fettdrypande borgerlig häpnad: öfver hur i all världen det kan vara möjligt att man är i stånd att låta så fina *chanser* gå sig ur händerna, chanser som i goda borgerliga händer skulle inbrakt guld, stjärna på rocken, finaste ställning — — —

Och de ädla möjligheterna, de bildningens ideal som förtrampats i dy och vanmakt! Gud bevare oss från dem! Som om vi inte hade nog af sådant redan! Som om vi inte hade våra »klassiker» i bokskåpet med förgyllda ryggar (som vi akta oss att öppna — fy fan, det är några tråkiga figurer!)

Kanske låg saken inte fullt så enkelt som det såg ut. Men de utomstående ha ju alltid bättre besked än den, hvars skinn det gällde. Och han som fick *känna*, — han hvars blod hade att dragas med de rostiga spikarnas gift, ja, hans syn på saken kunde naturligtvis inte vara vidare värd. För den mindre begåfningen var det kanske lättare att icke svika. Och hvem kan säga om ej, vid ett högre betraktelsesätt, dennes lugna fasthållande är ett gröfre svek än den utomordentliges ångestbrott mot sig själf, sin lycka, sin genius. Och du som ej behöfde annat här i världen att gå efter än ditt födgeni — tänk så präktigt af dig att aldrig du tog miste om vägen! Nog var väl du, om någon, den rätte att döma i dessa ting. —

Är detta hycklare? Långt därifrån. Ty till hyckleri fordras något allvarsamt, något kraftfullt, klart och beslutsstarkt, som har mycket med — ärligt och rejält att skaffa. Ge oss ordentliga hycklare! det vore alltid något. Få ting talar man med mer lättsinne om än hyckleriet! Den verkliga hycklaren är en alltför intressant, djupgående och allvarsam typ för att

kunna vara vanlig. Beskedlig oreda och in-skränkthet — det är hvad man kallar hyckleri.

100.

Beträffande så ifrigt beklagade själfmotsägelser hos stora författare säger Jean Paul det förlösande ordet: »*Karaktärens kraft upplöser motsägelserna*; så hos en Rousseau som hos en Fichte. Men, där karaktärens kraft fattas, hjälper ingen yttre själföfverensstämmelse och yttre konsekvens: där råder likafullt djup söndring och splittring.»

101.

Att det icke är annat än något i plättar-och-sylt-väg de mena med ande, med konst, med bildning —

Aldrig glömma!

Och därför vet man — *kan* man ej veta något om Nietzsche — så lite som om Goethe, om Platon. Ty så snart plättar-och-sylt-idealen äro borta för dem, då är *allt* borta.

Och detta är lifvet, detta är bildningsvärlden — — —

Men här är *vägen till lifvet*: brant, vild och skrämmande; först och sist, — *men* med ett »Reich der Mitte» trots allt, öfverallt ändå midt i denna natur. Ja — natur! Vägen till natur: vägen till ande, till det anti-borgerliga.

102.

— Han ser med förstoringsglas, säga de. Och blotta därmed sina hjärtan. Ty de ha aldrig anat att de store verkligen menat allvar; de ha tänkt att de menat ungefär som de själfva, menat sin fortkomst och sin karriär — blott med den sorts egendomliga genialisk-pathologiska oreda som de själfva, de sunda och goda, lyckligtvis äro fria från. — Att karlen skulle varit nog dum att vara ärlig...! Då borde han ju spärrats in.

103.

De moderna yrkesutläggarna af geniets psykologi kunna komma en att tänka på den olyckliga privatabiturienten som skrifvit öfver Karl den Store, — och visste med sig så säkert att han skrifvit briljant, men i alla fall inte kände

sig fullt väl till mods ändå: ty det var det förbannade med saken att han inte varit riktigt på det klara med om det menats Karl XI eller det menats Karl XII.

104.

Det *magras* oeftergifliga princip och — *humorn* . . .

Man kunde härifrån komma till åtskilligt; — till djupt nedslående ting och till de mest gyllene glädjefulla.

Man kunde se vissa människor djupt in i deras djupaste vanskliga (framför allt oss germaner, oss nordiske) genom att se noga till hur det lyckats dem och hur det misslyckats dem att med andens flamma rena detta element, humor, som så svårt låter rena sig. Från humor är en utsiktspunkt öfver klassiskt: detta tänkte jag ofta på. Hvad jag här radikalt såg ville jag obönhörligt, oeftergifligt hålla fast vid. Ty härifrån vore öfver Nordiskt något att se. Strängt och ljust — Där var något af ondt samvete i Kellers blick på Nietzsche!

Man har förebrått Nietzsche (så t. ex. Möbius) att han skulle saknat humor. Hur karaktäristiskt! —

Men kan detta vara något för oss? —

Nej, däri ha ni så innerligen rätt. Vänd er till den borgerliga melankoliens, det decanta frisinnets diktare. —

Är humor något som *kittlar*, då har humor intet att skaffa med ande, med tanke, med bildning. Det kittlande har med helhet, klang, fasthet intet att skaffa; därför intet med *glädje*. Och ande är glädje.

Fescenniner för sig, — ande för sig! Det var alltid ett tecken för starka tider och starka människor att skämtet var groft. Ty de *skilde*. Men svaga tider och svaga människor röra samman. Där af blir skämtet »fint»; där af humor i den vanliga meningen, den o-aristokratiska.

105.

Ja, är det inte bra tråkigt att det nu en gång skall förhålla sig så besynnerligt här i lifvet med allt hvad som är fint, skönt, högt, att man icke kan få något egentligen med detsamma att skaffa — med mindre än att man hjärtligen och innerligen *behöfver* detsamma... Hvad svarade Plato männen från Kyrene när de bådo honom om lagar? »Ni har det alltför

bra», sade han. »Er kan jag inte slifta lagar för.»

106.

Alla segrare — så länge de ega segergudinnans ynnest — ledas af en instinkt som kommer dem att väja undan från allt hvad i vanlig mening vinst och fördel heter. De äro oegenlyttiga, oegoistiska. Och detta är segerns djupa egoism: segrarvishets *daimonion*.

Där denna instinkt börjar mista i säkerhet och klarhet, rubbas, vackla, där börjar också vägen nedåt. Nu hör han icke längre till *frihetens* värld. Han uträttar kanske förträffliga ting, han »gör nytta»: *idén* har intet bruk för honom. Och i hans hjärta bor en sorg som aldrig kan sägas.

107.

Att blunda för medgång och segrar — så snart de *voro där!* Det är det sanna segrandets lif. Den som ser segern, njuter segern, är den besegrade.

Aldrig se annat än krafvet, skulden, den evigt hotande osäkerheten: det är lif, det är fasthet. Stäckars de andra! De som icke ha annat än

världens säkerhet att trygga sig till! De äro lifvets tiggare, de äro de lytta och ofärdiga.

108.

Där *vinst* börjar, där slutar *verklighet*. Därför voro alla verklighetsälskare föraktare af hvad som gäller för verkligheter. Detta var deras aristokratism, deras kärlek, deras tro på det mänskliga!

109.

Segers död är njuta en seger.

110.

Det lätt möjliga väcker till lif osäkerhetskänslan; det svårligen möjliga, det otroliga, ouppnåeliga, det oupphinneligt fullkomliga bringar, för den som kan *hängifva* sig, med ens all oro och osäkerhet till sömns. Där denna sällsamma grundprincip af det mänskliga, denna *drift till fullkomlighet* (hos en varelse sådan som människan i sanning något häpnadsväckande) yttrar sig lyckligast, födes konst och bildning. Ur denna drift födes också det stora föraktet.

111.

Hvad är det som fört mänskligheten upp till detta som vi kalla ande, Geist, spiritus?

Mänsklig begränsning, trängsel, press.

Hvad är det som för den egendomliga individen *upp*, till ande och syn?

Allehanda trängsel, begränsning, otillräcklighet. Är han då eländigare än de andra? Han är *stoltare*. Därför bli hans trångmål, hans otillräckligheter till tagg och gissel på ett annat, ett *innerligen* drifvande slag.

112.

Ju rikare man är, desto mindre har man råd. Rikt är ömtåligt, är svartsjukt, isolerar. Rikedom och stillhet tillhöra hvarandra. Den rike är ensam, — ensam så som man är det med det heliga, det friska, det styrkefullt glada. Icke utan orsak heter det: *gyllene* måtta. Ty till måtta hör guld: i själ och hjärta.

113.

Det finns två slag af människor: de som *vilja* och de som *önska*. Vill du växt åt din vilja: lägg bort att önska,

Den som önskar vet intet om värde. Seger och nederlag äro lika fördärflika för honom.

114.

Hvarför är *φθόρος* (afund) dårskap? hvarför är afund »utesluten från choren af det gudomliga» (Plato)? Därför att Afsägelse (försakelse) är under *alla* förhållanden, i de ringaste såväl som de yppigaste, enda väg till lif. Afund betyder alltid att du svikit plikten att uppfylla villkoren (*dina* villkor) för tillträde till det renas värld.

115.

Hvad det är som allra hårdast utestänger från förnuftets glädje? »Sinnligheten», säger man, och säger — ingenting.

Nej, man gör sig icke rent besked härom; högst ogärna i alla fall. Detta pudendum är *φθόρος*.

116.

»Intelligens» är alltid afundad. Någon instinkt talar här, äfven hos sådana som fatta saken så groft som möjligt, en instinktiv aning om att

förnuftet har en art glädje i sig som ger oberoende; ett oberoende framför allt af allt det slickande marterande som ligger i ressentimentskänslor af hvarje slag.

117.

Trår du till säkerhet? Nej, jag trår till att ständigt öfvervinna osäkerhet.

118.

Endast såsom *förberedd* kan man ha *glädje*. Detta låg, bland annat, i Sokrates' tal om filosofien som dödsberedelse. För den oberedde finns endast en falsk glädje; en grumlig, utan glädjes fagra ljus.

119.

Förberedd — oförberedd: härefter är att döma. Ande konstitueras alltid af beredskap, befästhed; andelöshet alltid af otrygghet. Misstänksamhet mot välbefinnandet: se där en af principerna i allt starkmänskligt högtsyftande. I filosofiens hälsa var där alltid ett korn af något annat.

120.

Högtidsfullt måste lifvet alltid vara, — äfven lättsinnet måste vara festligt: ty vi lefva ju invid döden alltid! Ingen kan vara rätt glad utan att vara lefvande förtrogen med döden. Ja, man kan visserligen säga, att efter graden af denna förtrogenhet hos en människa styrkan och säkerheten i hennes glädje äro att mäta.

121.

Äfven i det milda måste ett Tyrtäiskt medtagas. Ty hvad är en filosofi med — oförbereddhet! Först därmed får det milda sitt ädla värde. Den lefnadshållning man tvingas till i det farliga borde bibehållas och genomföras äfven i det soliga. Och hvad är solighet, hvad säkerhet för — en människa ...

122.

Feticher äro nödvändiga! Innan man lär sig *medföra* öfverallt, i alla lägen, i det än så distraherande, ett soliditetens, täthetens, oangriplighetens, förbereddhetens ideal, är man en jämmerlig diletant.

Förhåller det sig kanske endast för några få på detta vanskliga sätt? Kanske. Men om detta vore just representativ mänsklig situation?

123.

Låg-stil och låg-sinne ha naturligtvis, efter åldrar, lynnen, karaktärer sitt berättigande. Men har man en gång sett hvad lifvet, man själf, människorna äro, — nej, då duger ej att genom falsk smidighet söka undandraga sig!

124.

Friheten, frihetens begär (begärets frihet) tyckes ej kunna komma till stånd utan groft, ja gröfsta. Harmoni blir kvalm, kittling, söthet, slapphet, när affektlifvet ligger nere. Bäst är det, förekommer det mig, när affektvärlden står som ett stormmoln på afstånd, ett hot, ett skrämmande som man ej låter förlama sig af, accepterar som fait accompli och begagnar sig af som en fin bris. Den fina rörligheten i sinnet: af denna *lugna* osäkerhet, detta tvång till säkerhet. Ja, den goda vinden (»friheten») lefver endast i ett visst magert *medium*. *Död* är vid harmoni, likaväl som vid storm.

125.

Kännetecknet, det goda —:

sinnets (minnets) öfverraskningar få ej makt att bringa dig ur fattning. De stinga — och stinga likväl icke: ty de aktualisera frihet. Som rörd af ett trollspö, står den upp i själen i morgondagg. Detta är den goda *indignatio*, som är allt andligt lifs lifsluft och lifsvillkor. Denna *indignatio* är skatt och rikedom; materialet hvaraf du bygger, bygger dig själf, ditt verk, din värld.

126.

De som varit i tienst vid de stora Vakteldarna: de äro ett särskildt släkte. Men för oss alla gäller, att lefva är beredskap; och att den fasthet som står att vinna här beror af den klarhet och oförskräckthet, hvarmed man är i stånd att se detta i ögat. Och den goda lifsstämningen är vakthållandets lifsstämning.

127.

Har icke *hjättelifvet*, i den forntida meningen, en intim sida? För visso, en i starkaste me-

ning intim sida, och en mycket omfattande: nämligen renhetskulten och sanningskulten. Den ofantliga parsiska liturgien är väl endast det synbara uttrycket af en själfförädlingens diätetik. Och mycket i högt syftande moderna mäns lif, lifs- och produktionsregime kunde tjena till belysning av riternas psykologi hos fornfolken. Det är ju en gammal iakttagelse att utomordentliga män varit »vidskepliga».

I dessa ting måste den seende hålla sig till sin hemliga erfarenhet: att det är en mäktig sak att *vilja* se; och att detta fina viljande och denna lust är att understödja på hemliga vägar, med hemlighetsfulla ting — hemlighetsfulla! just emedan de ligga utanför alla de psykologiska subtiliteternas och raffinerade »mysteriernas» värld och tillhöra de enkla nakna rena primitiva områdena och djupen af mänskoväsendet.

128.

Det sköna har en uppfordran till våra högsta krafter. Det onda, det fula, det olyckliga äfven, i lika hög grad, kanske i högre — det beror på natur och karaktär, det beror på lefnadsomgifning och läge. Men undandraga sig borde

vara omöjligt för en människa med krafter. Hur är det då möjligt att krafterna kunna stocka sig, hur är denna panik möjlig, hvarunder vi alla lida så mycket?

129.

Poesi. —

Från själfuppfostran till poesi. — Hvad är i grunden den renaste »inspirations»källa annat än medvetandet af ärlig vilja och ansträngning till förbättring, till renhet. Härur ha de tidigaste hymner uppstått. Poesi uppstår själfmant, omedelbart (såsom frukt och lön) vid första ärliga steg på denna väg. Den växer »såsom liljorna på marken».

Den som verkligen anat lyckan häraf borde aldrig ett ögonblick kunna tveka, — icke ens i de vidrigaste nederlag. Och skulle *han* vara fritagen från nederlag och skam? Det mänskliga lifvet rundt omkring honom är ju nederlag, fall och nesa utan ände.

130.

Jag vet väl att det ej var »filosofernas» världsglömska som Pascal ville ha. Men jag vet hvar

vägen är, och det är nog; jag kan lära det hos Kant lika väl som hos Pascal: att det verkligen är möjligt att säga nej! Nej till mörkret — möjligt för en människa! Att det verkligen är möjligt att vinna hela världen genom att glömma den. — Se här Pascals »amulett», hans profession de foi; se här det ögonblick som *hvarje* människa skulle upplefva och orubbligen fasthålla:

»Certitude, certitude. Sentiment, joye, paix. Oubly du monde et de tout hormis Dieu. Grandeur de l'ame humaine. Joye, joye, joye, pleurs de joye. Cette est la vie eternelle. Renonciation totale et douce. (23 Nov. 1654. Depuis environ dix heures et demy du soir jusques environ minuit et demy.)»

131.

Detta var den afgörande synen för mig, det afgörande försöket: att söka se allt resolut andligt, följaktligen väl allt eminent öfverhufvud, från lidelsen för säkerhet, en lidelsefull afsky för osäkerhet; från det förhållande att de högsta människorna ha i sin organisation något som kommer dem att lida af *växlingen* på ett inten-

sivare, ett djupt smärftfullt sätt, — ett lidande som kommer dem att föredraga det hårdaste och ödsligaste för den misär af hvarken-det-ena- eller-andra, hvilken den vanliga karaktären känner sig hemmastadd i.

132.

Verkligt *mod* är klokhet. Men klokhet kommer aldrig till växt och styrka förutan mycken *fruktan*.

Vill du *mod*, så tag vara på din *fruktan*.

133.

Hägn. — En människa måste bo och bygga och vara hemma, stå fast i världen. Och dock måste hon på samma gång — om hon förstår sin *säkerhet* — vara *utan murar*.

134.

Den som fruktar mycket, och förstår att begagna sig af sin *fruktan*, han har väl förspändt! Ett djupt, rikt och intressant lif byggdes ofta på *fruktan*.

135.

Aldrig — du må göra din sak hur väl du kunde — skall du undgå att falla i människornas hand. Och de skola se fel och fulhet, och list och förräderi under renheten själv; de skola sönderslita ditt ädlaste och trampa det i smutsen under sin fot.

Kasta dig då i Sanningens doms hand! Där skall du finna förlåtelse för att du är till. Hos människorna — aldrig.

136.

Sitt lif borde man alltid mäta och granska efter detta stora: förbereddhet. Där, och endast där, kan andens element vara. Förberedd — oförberedd! Det är: herre eller slaf. Säkerhet finnes blott där, hvarest man är beredd att mista. Hur mycken falskhet, hur mycken fördold afundsamhet ligger ej i vårt beklagande af de stora lidande, de andligen korsfästa, de stora sjuke! — Som om ej *de* njutit en tusenfaldigt djupare säkerhet i sina smärtor än vi i *vårt* välbefinnande!

Hur mycken räfsaktighet, hur mycket skelögdt beklagande har ej offrats af kritiken på en Rousseau! Hur mången sund medelmåtta, som skulle varit hjärteglad om han bara egt så mycket som tionde delen af Rousseaus andliga vigör — skulle det också varit på villkoret att få hans så beklagade »skefheter» i tiodubbelt mått med på köpet — har ej fällt tjocka krokodiltårar öfver krankheterna och fläckarna i denna geninatur!

Endast i det oupphinneligas syn finnes hälsa och glädje; endast där är man bortom all trötthet. Men denna syn är i allt sannt.

»Ty de insedda sanningarna leda hvarthelst de gå hän, samt in på vida fält, alldenstund hvarenda sanning är af en oändlig utsträckning, och i förbindelse med mångfaldiga andra.» —
»Men de som resonnera och tvista stanna vid första steget.» Swedenborg.

Det är kärleksupplevelsen af vishet som det gäller. Blott där man är utan *stöd* har man *kraft*. Så snart man söker stöd fly kraften och kärleken.

139.

Alltid förberedd och alltid rustad mot inre och yttre fiender! Men på hvad sätt? Genom att ständigt vara på väg framåt. Ja visst! Detta var lättare för mig förr än nu. Ty jag fattade saken i förbittrad och streberaktig mening. Så där kan en hvar gå-påare känna sig förberedd. Men med tiden krävas finare förskansningar, ädlare vapen.

Men till slut: *en princip* visar sig som alltid hållbar, alltid redligt och trofast lönande: det magra och kyliga, så till det yttre som till det inre, med ett ord: *enkráteia*.

140.

Hvar ligga lyckan och säkerheten för dig annat än i vissheten att aldrig kunna göra till fyllest; hvar din olycka någonsin annat än däri att du ville förneka din ovärdighet. Hur pansrad mot allt är du ej, så snart du vet att ingen är i stånd att döma dig hårdare än du själf. Öfverraskningens och oförberedhetens smärtor — dem skulle det vara ditt företräde att icke behöfva vara underkastad.

141.

När man är ung tror man sig icke grundligare hemma i någon sak än den man kallar »lifvets kyla». Men att man intet ordentligt vet i denna sak, det bevisar bäst det, att ingen som är ung förstår att *sluta sig till* hvad som allena är i stånd att skänka den solida värmen. Det lär man först — och få äro de som verkligt lära — efter många och djupa kval och skakningar. Den som så tidigt som vid 40 år lärt detta vore att anse som ett sällsynt, lyckligt undantag, en *privilegerad*.

142.

O ungdoms morgnar! Morgnar då tusen fåglar svärma kring ditt hufvud; och *alla* tyckas vilja äta ur din hand —: och därför äter ingen ur din hand. O ungdoms armod!

143.

Ungdomen, den bättre, kan man vid senare år afundas ett: dess större förmåga att ringakta penningen, bekvämlighet och egodelar. Ty

af denna förmåga beror segermod, produktivitet — *lif*, med ett ord. Men därom vet man i allmänhet föga, förrän man står med båda fötter ute i — det andra.

144.

Ett psykologiskt analogon till barndomens kärlek till hemska och blodiga berättelser, vilde- och kannibalromantik etc. utgör kanske den i den närmast följande åldern vanliga dyrkan af det passionerade och pessimistiska i bildningsvärlden. Afståndets poesi! När sedan en gång passionen och pessimism verkligen fått klor och näbbar i vår lefver och inälfvor — då blir annat af! Då gäller det för oss — som den arme Robinson man är — att glömma att vildar och djäflar finnas, glömma och lefva.

145.

Din ömtåliga stolthet bereder dig många besvärigheter, många, många bittra stunder. Tänk om du vore fri från den! Hur lätt, hur bekvämt vore ej lifvet!

Jag råder dig att betänka dig många gånger innan du söker göra dig af med din ömtålig-

het. För mången var denna ömtålighet det bästa värnet och den kraftigaste (om ock så bitter) hälsokälla för lifvets förande och andens hållning.

146.

Din misstänksamhet, ömtålighet, stolthet, och hvad man nu kallar det, — dem skulle du icke klaga på. De ha gjort dig goda tjenster. De ha besparat dig mycket *lavlandsliv*. De ha lärt dig att bära ensamhet, — icke endast den sjuka, nej, de ha banat vägen för dig till den verkliga, den ädla ljufva ensamheten.

Tänk på en af dessa umgängsamma »hjärte-goda» omisstänksamma med hela världen till vän . . . Hvad var det de brusto samman på? Att de aldrig kommo att förstå sin ensamhet; att de aldrig tvingades att kämpa om sin rätt till ensamhet, aldrig tvungos till det, hvarför-utan den djupa människan icke kan bevara sitt förstånd och sin själs lif: Trohet.

147.

Tillerkänna dig förmildrande omständigheter måste du. Men akta ditt samvete! Mången som

lyckats döfva andens kval har därmed också dödat lyckan och sin hemliga styrka.

148.

Han är rädd för ensidigheten, säger han, — rädd att stelna, styfna i ensidighet.

Där skall något till för att stelna också. Och inte behöfde *han* vara rädd, i alla händelser! Stelnar *han*, så stelnar han bara — *qua gelée*. Värre blir det nog inte.

149.

»Es gilt wohl nur ein redliches Bemühen!»
Men akta dig för *genvägarna!*

Ty: »Alles was unsern Geist befreit, ohne uns die Herrschaft über uns selbst zu geben, ist verderblich.» G.

På *genvägarna* mister man så småningom hvad man sist af allt borde mista: behöfvets och krafvetts finhet — hvaraf livvets lycka beror. Från en produktivt (andligt) lefvande förvandlas man till en öfverflödig, steril.

Ett af de säkraste symptomen för detta tillstånd: värnlöshet mot stolthetsaffekterna,

150.

Hoppas! Men — medan du hoppas, värj dig, förskansa dig, som vore din ställning hopplös.

Frukta! Men — medan du fruktar, lef som om du ginge att möta lifvets högsta i morgon.

151.

Att ha sett denna punkt, denna gräns, där frihetens rike börjar: är ej detta lifvets högsta upplevelse?

Här är den sanna *skiljevägen*: vill du gå till svaghet — vill du gå till starkhet? Vill du blifva det täta karet som verkligen kan upptaga i sig lifvets rikedom och glädje, eller vill du blifva det spruckna, som intet kan behålla?

152.

Degradationen —: att lära sig kunna undvara glädjen att vara i nivå med sig själf, vara vän med sitt bästa, känna sig i gemenskap med de bästa.

Hur många *genvägar* finns det ej . . . ! Det är på genvägarna man mister lifvet.

Hvarför mister man spänningen, den sköna äfventyrsspänningen? Därför att man på genvägar skaffat sig en falsk fred med sig själf. Därför att man trott att det fulla lifvet kunde undvara den fulla förälskelsen, förälskelsen i i det bästa för det bästas skull.

Det ädla magra, det ädla otillfredsställda — ja, låtom oss gärna säga det *svultna!* — det tro vi så lätt att vi i en inbillad harmonis intresse böra se att komma bort ifrån. Men se noga på dem som verkligt och fullt lefvat, och man skall finna att hvad som är af harmoniskt hos dem, det låg alltid i en ädel förälskelses ädla hunger och otillfredsställdhet. De gingo alltid de största omvägarna.

153.

Lyder du ej rispad, får du lyda klöst. Det farliga är kvalmet, halfsnusket, att aftrubba sin känslighet för sådant, den nobla otåligheten. Det farliga är den tanken, att man kunde ju nöja sig med »das kleine Elend», söka försona det med ett varmt leende, en blid och klok »atticism». Det är i den luften bakterierna frodas.

154.

Man liknar vandraren som låter öfvermanna sig af törsten vid en ljum och grumsig vattensamling, fastän han vet att föga långt borta rinner källan med det kalla rena vattnet. Hur försummar man ej att hålla sitt finaste behof vaket; hur ofta låter man det ej tagas ifrån sig af små och tarfliga vanor.

155.

Vill du bevara udden af din vilja, din högsta kärleks vilja — se till att din tröst ej är mångahanda. Att ha mångahanda att trösta sig vid är oftast detsamma som att ha intet att trösta sig vid. Nej, den är den starke som endast har *en* tröst. Han har en obrutenhets, en säkerhets nöje som de andre ej känna.

Den som vet att hans afton icke har något annat att stödja sig till än minnet af dagen, han lär sig (om han ej är en olycklig) att vårda dagen.

156.

Att *älska* dessa ting är intet som man får gratis, intet som man kan ha vid sidan om det

andra, till att värma sig vid och svärma om såsom något fjärran-underbart och äfventyrligt: man får älska dem endast genom att *lefva* dem. De måste blifva en praktisk nödvändighet, en outhärlighet som luften och näringen. Ty i grunden gifves intet förstående annat än genom ett icke-kunna-undvara.

157.

Det första frågan gäller är alltid detta: hur får du rätt att tänka dessa ting? Det fordras tvagningar, det fordras mera.

Detta är den stora *omväg* de stora ha gått till sina verk. Detta deras sätt att få allting till skänks, detta deras pathologi! De borgerliga hata dem: ty de ana deras lätthet, deras tillskänks-fående, deras farors och färders stora fröjd.

158.

Hvad som i världens ögon ser ut som en löjlig och onödigg *omväg* är just den enda väg som leder till den sanna rikedommen och friheten. I de stora omvägarna likna hvarandra alla de stora lycklige.

159.

Skuld växer till berg. Antingen skall den kväfva dig, eller måste du skapa ett *moltryck*. Tredje gifves icke. För mången annan kanske gafs — såg så ut som om gåfves — det tredje. Men — känn igen dig! Kom ihåg dig!

160.

Det verkliga. — Ja, detta kan nog ställa sig olika för olika personer, den saken med »det verkliga»!

Men den som ser hvad som för honom förstår det verkliga, han måste väl ställa sitt lif så, att han går ur vägen för detta — om så detta skulle vara just det som alla andra kalla för det verkliga.

Intet bestyrker mig häruti som Thorilds ord, när han vid hemkomsten från England gör den föresatsen att »i Sverige endast se Sverige». Hvad han då ställde för sitt sinne såsom något värdt att se, det var inte alls några verkligheter för vanligas ögon och i vanlig mening af ordet!

Och så i allt annat, i det hela! Ty till sist gäller den stora saken här i lifvets verkligheter

detta: att allvarligt söka taga den föresatsen att *i lifvet endast se Lif*. Men detta kan, hos mången säreget — och ej sämst — danad människa vara detsamma som att i världens mening vara blind.

161.

Kalla det lif, så mycket ni vill. Men för dig var det kanske att gå rätt in i dödens kula. Och efteråt, ofta i många dagar, kände du det som vore din ande utkastad ur sitt hus; som finge den gå kvidande i köld och regn och mörker där omkring, tiggande förgäfves att få slippa in. Nej, hvad I kallen lif är lögn. Jag vet väl att man kan härda sig mot lögnen, men denna styrka är icke af lif och leder ej till lif.

Söka en annan lefnadsomgifning? Det finns ingen annan lefnadsomgifning än din karaktär. Där är din väg till lif, — och hvad hjälper dig *andras!*

162.

Om en ung man af rang, den rang som *naturen* förlänar, vid tiden för sin första intelligens' rätta liflighet (som jag misstänker infalla

vid 23-årsåldern) får en La Bruyère i händerna, skall han snart göra en bitter grimas. *Den* var slät! Man är dock van vid *annat* . . . Skall detta vara psykologi! Hvilken humbug med dessa ryktbarheter från litteraturhistorien!

Men La Bruyère har god tid. Han skall nog finna sin man — så där om en tjugo år bortåt.

Sätt samma bok i händerna på en rätt och slätt godt begåfvad ung man, ett läshufvud, en blifvande universitetsprydnad. Han skall knäppa händerna af högaktning. Men tjugo år senare skall han le ett medlidsamt löje. Man är dock van vid *annat* . . .

163.

De stora ungdomlige, männen vid Vakteldarna, andens Plutarchiska män, skola aldrig få sitt rätta publikum bland ungdom. Ungdomen skall alltid med en tvekande, en tviflande blick betrakta dem, — känna dem såsom något främmande, kanske sjukt. — Är det verkligen allvar, *riktigt* fulla rena allvaret, detta —? Så är ungdoms min mot dessa gestalter.

Ty ungdom vet intet om människans ohyggliga fattigdom, fulhet, trasighet och lumpighet.

Det dröjer långt om länge innan det går upp för den — för några enstaka! — hvilken kamp som skall kämpas: för ungdom, mod, själ — för allt som är stjärna öfver lif. Då först skall det gå upp för dem — dessa enstaka — hvad tapperhet är. Då skola de förstå — »ungdomens förare».

164.

När *envishet* är något värd, är den skal. Bakom ligger något annat som den skall skydda: just därför att *det* är ömtåligt, — stolt som allt ömtåligt. I samma mån som år och klokhet mögnat och befästat detta ömtåliga kan väl skalet också falla.

Kanske —? Kanske ställer sig saken på ett mindre enkelt sätt. För den ömtålige är situationen alltid extrem. Lyckan (hans lufs möjlig-het) ligger för honom i att klart se sin belägenhet sådan den är: extrem.

Detta uttrycker Comte (en af de ömtåliga och extrema) —: »avoir le coeur dignement rempli».

Hvad är det i grunden som skiljer människan af delta slag och af denna belägenhet ifrån andra? Det är detta, att för henne finnes intet

stöd annat än i henne själf. Men häri ligger också den stora lyckan och starkheten, att därmed kan *allt*, det goda såväl som det onda, blifva henne till tjenande, främjande makter.

»Ich kenne gut der Gottheit ausgesuchten Weg: dem weisen Manne gibt sie manches Rätsel auf, den blöden unterweist sie kurz und obenhin.»

Soph. Frgm. 707. (Lor. Straub.)

165.

Faran ligger — för den afgjorda, den extrema karaktären, icke i det extrema, icke i hans undantagsställning. Faran ligger i att på samma gång vilja vara *icke* undantag, *icke* solitaire. I den extrema belägenheten kan ligga djupaste välsignelse, ro och rikedom.

Den *egne* är den *egande*. Därom ha äfven de halfva en stundtals klar aning. Det visar sig bl. a. i deras stora upptagenhet af att förringa och nedsätta värdet af egenhet.

166.

Fasthållandet. — Jag tänker mig att det fasthållande som gör karaktär kunde hafva sin

växt och daning i mången intim rörelse af helt annan art än de vanligen rätt enkla energirörelser och energiupphjudanden som strax föresväfva tanken vid detta begrepp. Jag tänker t. ex. på de energirörelser hvarmed det är möjligt att uppbesvärja, aktualisera ett högt och lyckligt tanke- och sinnestillstånd, möjligt att frigöra genom en stark inre konstnärlig åskådning dess värmemängd, dess ljusmängd, dess *levande sol* — och på nytt, alltjämt i nyhet, tillgodogöra sig en sådan kraft. Jag tänker mig att denna den konstnärliga minnesförmågan har en *blodförnyande* egenskap af största betydelse för lifs- och karaktärs gestaltning.

167.

Det bästa är bra nog. Och ingen anklagan är att taga med mer ro än den för ensidighet och ungdomlighet. De erfarna minerna skall du icke bli rädd för. Det är en krank erfarenhet som så ofta ligger bakom dem. Och den sista — ofta den bittraste — erfarenheten hos de ädlaste var den, att *trohetsbrott* var lifvets stora våda, — trohetsbrott mot ungdomseld, trohetsbrott mot — *ungdomsvrede*. Den fläcken satt hårdare i än alla.

Det förolyckade geniet. —

»Där var ju ingen som ville honom annat än väl.» — Ja, felet var helt och hållet, från början till slut, hans eget. Nämligen detta stora och oförlåtliga felet: att icke vilja vara tallricklickare som vi.

Märk dig detta: att vara svartsjuk om sitt oberoende och vara svartsjuk om sin själs vara och lif (produktivitet), det är en och samma sak. Och på ditt lifs gestaltning, innerst, får ingen komma sin hand. Då öfvergifver dig Kraft. Och detta skola i evighet aldrig tallricklickare förstå.

Alla som haft ärlig kunskap i dessa ting — och icke förstätt att skaffa sig pengar och ställning på hvad de gjort — ha betraktats som sjuka. Men så snart man skrifver om saker som man i grunden icke har ett dyft att skaffa med — och förstår att göra sig pengar och ställning på de ärligt kunniges blod — då an-

ses man sund, normal och god borgare. Så i vetenskapen, i konsten, i religionen. För att anses fullt sund skall man vara utrustad med ett bastant födgeni, man skall »vara född i Småland», som det heter. Brister i detta hänseende tillräknas strängt inför modern domstol. Det hela tyckes gå ut på att lakejerna äro det enda säkra och rätta för en sund ungdom att rätta sig efter och hålla sig till och att geniernas *raison d'être* består i att vara föda åt professorerna.

171.

All denna nyfikenhet på det »genialiskt patologiska», all denna lust att vara beklagande, öfverseende gent emot de extrema — allt detta som är så vanligt i vår tids bildning, tyder endast på vår sjukdom, vår borgerlighet, vår saknad af och förståelse för andligt lif och friskhet, hela vår inre osäkerhet och otrygghet. Vi beklaga en Kierkegaard! Men han lefde tusen gånger friskare, säkrare, tryggare och — i sann mening *bekvämare* än någon af oss som beklaga hans sjukdom. Ty *hans* sjukdom var af anden; och sådan sjukdom är den enda

sundhet som i sanning anstår en människa och som i sanning gör hennes lif *lätt*. Det är vår fattigdom, vårt kränka samvete som söker öfverlista och bedöfva sig i detta forskande efter det pathologiska; det är våra kompromisser och förräderier vi söka ge anständighet åt.

Hit hör också vår myckna »vänskap med de närmaste tingen». Och den är det ju Nietzsche skall ha lärt oss?

Nietzsches vänskap med världen och det närmaste var det *afstånd* i! Denna vänskap gick med lätta steg. Denna värme och hjärtlighet vid det yttre, denna goda blick till sinnenas lust var lik solstrålars lek en tidig förvårstag på en fredad plats i skogen. Denna vänskap var där skygghet och spänstighet i och god-sint öfverlägsenhet. Och kunde Goethefilistern för ett ögonblick känna en aning af hvad det var för slags »vänskap» som Goethe vände mot världen och som han, Goethefilistern, prisar som vore det just hans egen, skulle han finna den synnerligen pathologisk, kanske ej mindre pathologisk än den Nietzscheska, hvilken han väl dock i allmänhet brukar finna något »miss-tänkt».

Man kallar Goethe en *mätt!* Var öfvertygad om att *hans* mätthet var den finaste hungern och att någon annan mätthet icke gifves för en människa som vill hafva något med ande att skaffa! Äfven Goethe, en *homo frugi* i grund, trots allt, är hemma på is- och list-sidan. Men det varma var icke så farligt för honom som för Nietzsche.

172.

Tala om sommar, svärma om sommar hur mycket som helst: — i allt djupt lifs- och bildningsvärde är det dock ett magert och *kyligt*, ett vårligt-kyligt element som utgör det sanna hållbara och — märk väl! — det sanna *värmande*. Något *annat* varmt (ett borgerligt varmt) duger en gång för alla ej i bildningens värld. Kulturens mognad, världsbildningens sommar är ett aristokratiskt, därför *kyligt*, element; — men det är *kyligt* på ett eldigt sätt: som allt sannt aristokratiskt. Det är ett *medium* (*μεσότης*), en jämviktshållning; och hållning växer ej ur den varma välmågan. Sommar är i denna värld det sällsyntaste af sällsynt.

Intet mognade på kulturens träd, som ej beglänstes af den fina otillfredsställelsens sol.

Aldrig var någon mätt en mätande. Men att vara *människa* är att vara en *mätande*.

173.

Allt äfventyrligt, allt lustigt friskt och spännande är ställdt på ett magert, ett skänkande och icke ett tagande. Därför är allt af ande ett icke-borgerligt. Och Goethe, som kallar sig — och är — »der mittelländischste von allen Menschen», öfverensstämmer med evangeliet: »unser ganzes Kunststück besteht darin, dass wir unsere Existenz aufgeben, um zu existieren».

Det torde vara en hemlig men ofrånkomlig lag, att försakelse gäller framför allt för honom, som fått gåfvan att *gifva*. Oförståendet häraf är det som i de flesta fall är grunden till missuppfattningarna af det geniala sjäslifvets sätt att reagera mot lifvet.

Stirb und werde!

174.

Att *möjligheten*, d. v. s. hvad på vanligt språk heter omöjligheten, är det enda som duger för vår fulla kärlek — vissheten om och troheten

mot detta var styrkehemligheten hos alla människor af det stora beslutet, hos alla i sann mening *resoluta*.

Hur kommer denna kärlek? Ur erfarenheten af att det *afgörande* är det *välgörande*; är enda väg till frihet. Därför ser man alltid den stora beslutskraften förenad med den utomordentliga mottagligheten för smärta. Till beslutet kommer man endast jagad.

För sådana personligheter ligger lätthet endast i det utomordentliga. Ty endast inför detta kommer deras kraft till frigörelse. Alla som varit produktiva af frihet ha eftersträfvat ett utomordentligt.

175.

Kunna taga sig själf på allvar —: det är det oundgängliga tvånget och behovet härtill som vi beständigt falla tillbaka på. Därför skall den mörka lifssynen heller aldrig förlora sin makt öfver mänskliga sinnen. Och äfven den människa som alltid kände sig löjlig, alltid led af att aldrig känna sig värdig, har *en* tillflykt för värdighet: döden,

Att blifva *tagen på allvar* är egentligen det som vi människor högst eftersträfvä och afundas, ända från skolbänken till — men där *är* ju intet vidare — ty de människor som nått »mogen ålder», d. v. s. kommit i *annan* skola, äro lätt räknade —: det vore i så fall de, som kommit på det klara med att det är *hos sig själf* som detta på-allvar-tagande måste begynna, och det så utan allt väsen, ohne Sang, ohne Klang; och förstått — i sina hjärtans lycka förstått — att räkna med osynliga och ofödda världar såsom det närmaste, det varmaste af allt. De *voro med* i hvad de lefde och hade för händer och sneglade ej. Det var deras aristokratism, den »effekt» som är den enda som gör historia.

Hvad var då »striden» till sist, utan alla omklädnader? Var den icke, där den var djup, vakthållningen om värdighet; — var den icke *törst* efter värdighet? En törst som icke kunde släckas annat än genom sig själf; törst som blef till helvetskval så snart du sökte bedöfva

den, glömma eller öfverlista den; törst som blef till lycka där du var dess kraf trogen.

Vill du ha något verkligen med *problemet* att skaffa, så måste du också finna dig i att bära ditt hjärtas hetta dit, att söka din törsts tillfredsställelse där, att med ett sinne längtande efter svalkans lisa komma likt det vilsegångna barnet. Den täta anslutningen kan icke vinnas på annat sätt. Kan ditt hjärtas brand stillas där de vanliga stilla den, skall du aldrig träda in där de utvalda träda in.

178.

Den sanne *asketen* var aldrig någon man af ringa lidelse och svaga begär. Heller ej behöfde hans begär vara af någon utomordentlig styrka. Men han har gjort den upptäckten att det hör till allt begärs *natur* att vara något som icke under några förhållanden kan tillfredsställas. Då hviskade i hans öra klokheten ett ord — som han lät sjunka likt en Pärla i hjärtat.

179.

Då vi stegrat vår temperatur, mena vi att vi först riktigt lefva. Grekernas (och mystikens)

erfarenhet var en annan. Denna stegrade temperatur var för dem en kal klippa. Där aktade de sig att *så*.

180.

Hektor, till modern: »Nej, räck mig ej bågarn, den mildrar mitt sinne i striden!»

Se, mannen som visste något om *inspirationens* art och väsen!

Har i grunden ljus-människan, ljus-tjenaren, aristokraten, annat att rätta sitt lif efter?

Mildhet — ja, väl! Men bort allt mildt som minskar min själs känslighet för ljusets ädla stridsfröjd.

Att endast det stora och täta, det utan luckor täta, är *bekvämt*: se där den ljufva lära som antiken skulle gifva oss.

Vår svaghet — vår obekvämhets! Kunde vi ständigt hafva detta för ögonen, hur skulle ej lifvet då löna sig!

181.

Excesser af alla slag leda bort från konst. (Det säges att de föra till mystik. Det visar endast att man icke vet hvad mystik är.)

Men ha ej många konstnärer varit utsväf-

vande! Deras konst är ofta också därefter. Men där är skilnad! Konstnärer kunna vara mycket starka människor; och till konst, likaväl som till all produktivitet, hör en mycket stor smidighet i fråga om att öfvervinna erfarenheter.

Glöm ej att där är skilnad! Du pretenderar på den finaste ordning, en ordning af ädlare slag än den du ser människor i allmänhet vara i stånd till; det är den förhoppning, utan hvilken du ej ville vara till; att blifva värdig sådan ordning. Men kom så i håg, att den som *faller* från sådan ordning (sådan förhoppning), han faller *högt* uppe från; han sårar sig fruktansvärdt. Och förvåna dig icke öfver att de andra komma så lätt ifrån sina oordningar: deras fall är från en ringa höjd. Och hvad som är tillåtet för andra, eller en obetydlig försyndelse, — vet du om icke det är för dig dödssynd!

Hur har det ej evigt varnats för detta mångtydiga, som man (Tegnériskt) kallar »gränden», och där »inga lagrar plockas». Men det *var* ju heller inte för att plocka lagrar — ! resonnerar ungdomen. Hvar sak för sig! Idag ge vi tusan

i lagrarna. Och ni gamle lära ju också ha era »gränder», — efter hvad man påstår.

De gamle ha ju rätt. Ty det går inte att taga sakerna hvar för sig; ty sakerna hänga samman, på ett obevekligt, obarmhärtigt sätt. Och det skall ju med tiden *kännas*.

183.

Aut nulla *ebrietas* aut tanta sit ut tibi curas eripiat.

Ja, det där känner man till. Men det var också knappt besväret värdt att sätta en sådan trivialitet på vers. Nej, jag ville i stället tänka mig att någon grekisk lyra-man en gång kunde ha satt följande på vers:

Antingen ingen *nykterhet*, eller också en som lyfter dig till solen!

184.

»Rus!» Jag tror ej på någon annan nykterhet än tankens och konstens rus. Lefvande, tänkande är man endast i kärlek; allt annat är icke-lif, och hvad är en nykter kärlek!

Men en annan sak är den, att hvad s. k. poetiska människor bruka benämna som kon-

stens, tankens, poesiens rus kan för den apolliniskt syftande vara som ett ohyggligt bakrus.

185.

Det fina äfventyret, — och aldrig annat: i *grund och botten* aldrig annat ville de. Ty de förstodo att medtaga öfverallt, i hvarje belägenhet (ja, se Sokrates! till och med i ruset) det fina, det stora djupa äfventyret. Kan du som Sokrates, kan du som kanske Goethe kunde det, medtaga detta äfventyrliga, utan att det fläckas, utan att det lider skada. ja gå då hvart du behagar . . .

186.

Och dock måste du, om du vill bli man, också ha något mycket *vestaliskt* i din själ, — som just är quinta essentia af allt *manligt*. Ty de som känna saken rätt, de veta med Lassalle, att denna *candeur* och detta vestaliska är något allt annat än kvinnligt! — »Man trifft hie und da Männer, die das Weib in sich haben, ohne weibisch zu sein; diese sind die Auslese der Männer.»

8. — *Ekkelund, Lefnadsstämning.*

Det är farligt att lefva i idéer. Farligt: ty de äro svartsjuka; de sönderslita dig om du begår förräderi mot dem; om du fläckar dem. Farligt: ty världen skall hämnas, oundvikligen. Bevara fästningen! Bevaka nattligt och dagligt, bevaka ända ned i sömnen och drömmen.

Se! Man tror att man kan *känna sig själf* genom att följa andra. Men det kan man *icke ens genom att följa de bästa*. Ty det är i dig själf du skall välja. Och icke ens den bästa, icke Sokrates, icke Goethe, kan du låta välja i stället för dig själf. Därför ligger det ett dämoniskt, ett gudomligt svårt i det ord som stod öfver templet.

Hvad är förfärligare än att icke lyda sig själf! Hvad är ljufligare, hvad är gudomligare än lyda sig själf!

Det är icke fråga om att vara utan fel och utan fall. Det är fråga om att sörja för ersättning för fel, för fall.

Det hör till lifvets karaktär, till det mänskligas grundkaraktär.

Detta är genomgående!

Det gäller i fråga om lust och behärskning, om Enkráteia. Man motstår en frestelse allra bäst genom att låta tanken, vid första angrepp, gå ut på spejande efter finare, bättre, starkare ting såsom ersättning för afsägende af slappande eftergifvenhet för nyck och vana.

När det gäller musik, får man inte tåla skämt, heter det. Och däri ligger just — det fina skämtet, den fina lifsmusiken, den manligt-helleniska humorn.

190.

Det är samlingen som gör lifvet. Hur mister man samling? Genom att icke vilja se, att endast det tillräckliga är nog. Endast den som är född till samling är född till lifvets hela lycka. Men ingen erfar så djupa straff som han.

191.

Den skönaste syn: att se något växa.

Man kan se en glimt häraf ända nere i den vanlig-simpla s. k. samlarvurmen.

Samling! Man kunde säga att ju mer en människa är samlare (enare), desto mer är hon människa. Goethe var samlare — han! I hvarje bemärkelse: den store samlaren.

Kraftens och samlingens natur och väsen — i sanning, har man icke annan vinst att draga af sina nederlag, vore det ingen liten, denna, att genom dem ha blifvit uppmärksam på så härliga ting. Låt vara att man af sådant blir långsam, tveksam, har man till gengäld i sina renaste ögonblick en syn, som de vanliga s. k. energiska och beslutsamma naturerna icke drömma om. Med tiden bli vi för gamla för att vilja lefva af gunstiga ögonblick, andligen beroende af vår matsmältning, af människors meningar, af stimulantia, af väderlek . . . Det mörka stora träder närmare. Till att dö hör mycket sol. Den som vill hysa en så ädel gäst hos sig som entusiasmen skulle räkna det för en skamlighet att ha — »nerver».

192.

I lugnt och långsamt — en *annan* nervus virtutis. Det är hela hemligheten.

Hvad är modernt, hvad är osolidt annat än

att vilja få kraft ur hett och hastigt och ostadigt?
Envist tror man är *fast*.

Öfverlägset och konst att vänta höra samman.
 Kraft att vänta är suveränitet: detsamma som
 objektivitet. Har man lärt att vänta, har man
 funnit den sanna vägen till naturen, där bild-
 ningens och konstens problem löser sig af sig själf.

Dyrkan och tillbedjan ge den glömska, ur
 hvilken kraft att vänta kan växa. Den som vill
 göra klassicitet till studium skulle oafslåtligt
 öfva ett: konsten att vänta.

193.

Att kunna vänta är en ekonomi som endast
 kraften har tillgång och tillträde till. Tänk
 om ett stort träd skulle känna sig otåligt öfver
 att dess växande tar så lång tid. Det täta och
 solida af naturen, endast det förstår att vänta,
 och har sin kraft i det. Det svaga måste »fram»
 — fram till sin svaghets slut.

194.

De gripas af ett raseri, då de höra talas om
 stillhet. Och hvad är underligt i detta: de veta
 ju ej hvad stillhet är. Om de visste, med er-

farenhets smak och vetskap visste, att den äkta stillheten är fasthet, skulle de ej förargas. Ty den som smakat detta har smakat sanning och lif.

En verklig undersökning af dettas natur, som romarne kallade *virtus*, skulle gifva vid handen att den var grundad på och hade sina innersta växtbetingelser i en sinnets och karaktärens kraft till stillhet. Då vi tala om stillhet, ha vi sällan kraft att ställa detta fullt för tanken, utan låta förvillan oss af föreställningar om yttre förehafvanden. Annorlunda med romarne, som häri hade ett vishetsdrag från Östern.

195.

Ger mig det milda och ödmjuka ingen smidighet, ingen spänstighet, ingen vakenhet — då farväl! Men ger det mig detta, och högtid, fredsstyrka, stjärnklart i sinnet — då välkommen, ödmjukhet!

Med andra ord, en mildhet och fördragsamhet utan djupa utsikter och vishetsfröjd är allt annat än den äkta starka ödmjukheten.

I det äkta är man alltid *på väg*: så kan man känna det. I det oäkta är man ljum, oklar och villrådig, utan hopp och framstegshåg.

119

196.

Mycket snarstucken, mycket *pointilleux* — mot sig själf: det är andligt, friskt lifs villkor. Det är också det som lättast utrotar snarstickenhet — mot andra.

197.

Nej, det går inte för sig att bygga hyddor på förklaringsens berg. Den som det vill, han får snart veta hvad kvalm och töcken är. Upp och vidare!

198.

Hur ditt betraktande än må ställa sig — visst blifver detta, visst och fast: att den stund då du icke mer anammar fiendtligt och hämmande såsom vink och vägvisning till godt väder och det goda äfventyret, signal till friskt uppbrott, löftestecknet till goda färder och nya banor — den stund har den bättre delen af dig, ditt bättre ljusa medvetande, din varelses pars diviniör sjunkit i dvala; du har misstagit dig om natur och karaktär af det att lefva, du hör ej till lifvets värld utan till världen af det som är andes död.

Den som har funnit fram till de källor, lifvets, andens källor, som heta ödmjukhet, underordning och det produktiva lifvets quietism — han har därmed, eo ipso, kommit stridens och handlandets princip till hjärtegrunden. Manlighet, värdighet, rörlighet komma här att ställas på hårda prof så som aldrig annars. Att gifva sig det milda i våld — är icke i denna värld detta det farligaste och äfventyrligaste af allt! Och vill man i historien söka efter de dristigaste och uthålligaste karaktärerna, de djupt trotsiga, de manligt genomskinliga och ärliga, då är det sannerligen icke bland de »napoleoniska» man skall finna dem. —

Alla som älskat och eftersträfvat jämnhet (*ισότης*) ha varit giriga efter offer, efter öfvervinnelse, efter detta som för Kant (till ganska stor del) faller in under begreppet *Aufschub*. De ha erfarit en spänning häruti, som de älskat, en behärskningens glädje; ett stärkande vinterfriskt och vinterklart som bevarat dem unga.

201.

Hvilken grad af kraft och klarhet det ligger i ens möjlighet att uppnå, därom torde man icke kunna få fullt besked annat än genom att offra mycket.

— Men jag offerar ju hela mitt lif, hela den vanliga mänskliga tillfredsställelsen.

Bagateller! Det är helt andra bagateller det är fråga om. Ja, kanske just detta som *du* kallar bagateller. Det lilla och nära är ofta oändligt mycket svårare att neka sig än det stora fjärran obestämda.

202.

Till den snabbhet som är värd något kommer man sannerligen endast genom — långsamhet.

203.

Den öfverraskande rikedom af det diätetiska i grekernas tankevärld! — Ur känslan af lag och musik såsom det högsta i lifvet!

Lag och musik: det är Hellas' värld, — det Hellas som ligger bakom och öfver allt lärdoms-

och kulturvrövl, — den helleniska *erfarenheten* par excellence. Och så var det för alla som verkligen haft något med helleniskt att skaffa. När vi någon gång äro benådade af en aning om denna värld, denna erfarenhets eros, då veta vi att lifvet kan vara värdt att lefva! Då frukta vi ej förgängelsen.

204.

Det kunde tyckas som vore det en naturlig följd af eftertanken om de ting som bestämma människans (den tänkandes) lycka, att en gång en art människa blefve *vanlig* som satte sin sträfvan på att göra sig så oberoende som möjligt af bagaget och apparaten. Man finge då tänka sig möjligheten af ett omslutande af klassiska ideal (klassisk enkelhets) hvilket öfverstege i innerlighet hvarje föregående klassicitetsrenässans. Därtill de förenklingsmöjligheter som till äfventyrs kunde öppna sig genom den moderna teknikens eröfringar och upptäckter.

205.

Det har funnits några af visdomens gudinna utvalda karaktärer, för hvilka naturen beredt

en möjlighet att ut öfver någon större del af deras lefnad åstadkomma en klar och hel förening af det bästa, hvaröfver ett mänskosinne förfogar: som barn, som man, som gubbe. I dem går *tonen* af människa.

Det stora hos Montaigne är inte hvad han säger, men tonen hvarmed han säger det. Tankar har mången utan att ha tankekonst. Montaignes tankar funnos öfverallt. Och någon lärd tystnad iakttog han ju heller ej för att dölja det.

206.

Där ganska mycket af naturlig sommar, naturligt sommarsinne (man säger också »godhet» — men ordet är egentligen *för* oanständigt) förenat sig med ganska mycken klokhet (sommiliga säga »elakhet») kunde stundom vara en god jordmån för tanke och tankekonst.

207.

Den ödmjukhet som det är något ärligt med och som till något ordentligt duger, den är ju en högre stolthet. Det är de af stolthet *lidande* som tvingas till denna högre art af stolthet:

ty den är det enda som stillar och svalkar i branden.

208.

All diätetiks och all åskesis' rättesnöre är *hållning*. Och hvad hållning är, det säger dig din dag själf, om icke förr, så vid aftonen.

Icke som om hållning, än så klart genomförd, kunde garantera dig mot smärta, ensamhet, förkrosselse. Men glimt af stjärna skall dock darra; om ock öfver svarta svall och brus. Att lida värdigt: är icke detta en stor förhoppning, ett högt mål — högt för en människa? Hvarför ha annars vissa delar af Gamla Testamentet blifvit så djupt älskade? Där är så mycket lidandets värdighet i dessa böcker.

209.

Några ha gjort den erfarenheten att försakande kan ha en verkan som liknar morfinens. Vissa tanketillstånd skulle varit outhärliga för dem, om de icke vetat att neka sig mycket, att offra i sin glädjes intresse.

Vissa människor vill man öfverhufvud icke tänka sig såsom *njutande*. Så erinra Dante, Comte, Ibsen om de högsta karaktärer i antiken.

För några fanns ingen väg till smidighet än i — stelhet.

210.

Hvem vill lefva under piskan! Hvem vill ligga i snåret som ett eländigt djur med en tagg i foten! Skulle andens lif icke vara att få annat än på slika betingelser?

Där är för visso ett korn sanning — och icke bara ett korn! — i så många religiösa entusiasternas och fanatikernas lofprisande af »pålen i köttet». Men står ej i grunden det renaste och klaraste äfven från denna sida på samma grund som de stora världs- och världslighetsvise? Är det annat än den bästa, den finaste otillfredsställelsen och otåligheten som Eckhart och Swedenborg vilja, — och har någon af det stora lugnets, den stora välviljans och världsliga öfverlägsenhetens män menat sig kunna undvara denna »påle»?

211.

γαλινὸς οἶος. De Rep. VI, 10.

Denna »tygel» är att akta på, att lyda: ty däraf den gyllne ledtråd som för i lif, till lif — går som lyra-klang med dig.

Hur kommo de lifvet nära, dessa flyktingar; — hur lockade de lifvet att närma sig? — ge akt på detta.

I mjuk lydnad, tätt, tätt slutande sig intill detta hemliga hämmande: i ständig lycklig förvåning att känna detta hämmande blifva till lycka.

Men misstag dig ej af deras triumf, deras hybris. Det är fångenskapen allt är byggt uppå; den täta, den mjuka, den mjukt kloka.

Och när de tyckas hånle öfver fångenskap, är det förvåning öfver fångenskaps frihet som jublar; förvåning öfver armods rikedom.

Konst är apotheos — ja, fångenskaps apotheos. Och det gifves ingen titanisk — *musik*, ingen titanisk — *ekonomik*.

I den stunden då konstns och bildnings ideal står lefvande för sinnet, förekommer oss all efterlåtenhet, all förgätenhet af yttre och inre själfukt såsom obegripligt absurdum. Vi se då ett land utbreda sig för oss, hvartill en mannaöfning, ännu knappt pröfvad, kunde gifva oss tillträde; vi se möjlighet att göra lifvet till

djupaste vinst; frihet möjlig genom värdighet. Vi se de steg och den gång möjliga att eröfras af vår ande, hvilka en gång gjorda till dess viljas vilja, dess blods blod, skulle utstryka ur vår tillvaro allt splittradt, allt hvad ej till lif hör, — lif i stort.

213.

Det är ju intet annat än betingelserna för andligt (produktivt) lif, villkoren för andlig förhoppning och kärlekskraft man kallar enkráteia, áskesis, inöfning. Af en klar insikt häruti beror bl. a. detta som man i konsten och filosofien kallar objektivitet. Ty denna insikt är det bästa *antiphlogistikon* af alla.

214.

Det är kanske det kostbaraste med sådan inre öfning och inöfning att den gör lifvet hoppfullt på ett utomordentligt sätt, ja, gör hela ens lif till förhoppning. Af all verklig *erfarenhet* näres *hopp*: af denna i högsta mening. Inöfning var i själfva verket lösensordet för alla kloka människor; inöfning af vissa inre grepp och rörelser oundgängligen nödvändig för allt friskt högt lif, för — Lif.

215.

Ingen trädgård fordrar mera vård och ans än trädgård Ensamhet.

Skall du vara ensam, får du hålla dig — *fin*. I sällskap (hur fint det än må hetas) är det rakt inte noga. Där är det aldrig fråga om annat än ett yttre; och *kan* ej annat vara.

Klimat är vår stora fara. Men kan man ej skapa sig klimat? Det är ett stort ord. Men att med vaksam girighet söka tillvarataga allt hvad härvidlag af det bästa bjudes — det är redan mycket —: ständigt tänka på att begagna sig af det gynnsamma, att samla på förhand, därmed göra sig mindre beroende af tids och läges ogunst.

216.

Ingenting förstår man verkligt annat än i kraft af *rätten* att förstå. Det sköna kan ej vetas; det kan blott lefvas-tänkas. Därför är det sköna svårt — för den som endast vill bekvämt veta.

217.

Man är tänkande endast i den mån man har rätt att tänka.

Går man att möta solen, måste man ha något med sig, man måste ha mycket med sig. Annars får man känna sig dubbelt ensam, dubbelt tvifvelsam. Man måste möta solens blick med något i ögat som är släkt därmed. Mellan morgon och morgon måste man ha slagit en bro af god vilja, god tanke. Endast den kan du gå fram på. Hur ofta mötte mig ej, då jag trodde mig gå till solen, mina svartaste fiender

218.

Den som »går i kloster» får framför allt se till att han har något *mycket skönt* att taga med sig. Annars löper han fara att bli sönderrifven af sina egna klor — de grymmaste af alla klor.

219.

För ensamhet (där den är värd benämningen är jämnhet (*ισότης*) det afgörande. Ojämnhet upphäfver ensamhet; skapar den *vanliga* ensamheten, d. v. s. den patologiska, den sollösa.

220.

Aftonen och ensamheten. — Tänk om det endast gällde att ha varit i sällskap om *morgonen!* Och då i det bästa.

221.

Då en stark karaktär, i stånd till hög lidelse och stolighet lyckas genomföra ett lif i sann och sund ensamhet (den ensamhet som är så sällsynt), kunna sköna frukter mogna. En sådan ensamhet skall knappast behöfva blifva utan den förening med människorna som till en sund ensamhet kräfves.

222.

Det vore lätt sagdt detta: att man icke kan på allvar och på äkta sätt öfverlämna sig åt det inre lifvet för så vidt man ej på äkta sätt lefver det yttre.

Lätt sagdt. Och det är lätt att döma. Men må man ej, trots all ovärdighet, lyda den stämman som kallar med frid, stämman från ett inre land; må man ej trots alla nederlag, trots

alla motsägelser och oöfverensstämmelser följa den röst som tyckes buren af det *närmast* krafvet, hoppas att ett inre eröfradt må segerande förklara i sitt ljus det yttre, till rätta lägga detsamma.

223.

Kraft till isolering har man endast i kraft af förmågan af anslutning.

Vill man konst och tanke, skulle man utbildta hos sig en utomordentlig disciplin till oberoende och försakelse, så fort som möjligt, med alla tankens och själfbehärskningens hjälpmedel laga att man får uppgjordt med det där specifika konstnärs- och diktarlidandet som kommer ur den ovärdiga föreställningen att den produktives lif är ett hungerlif: då han ej kan lefva »omedelbart» såsom andra; en föreställning hvars rot är att söka i vissa feminina dispositioner som nästan alltid äro förenade med den konstnärliga begåfningen. Detta lidande måste tvärt om ses såsom anvisning och en väg till högsta oberoendes lycka; denna isolering och undantagsställning innebär förpliktelsen till, löftet om en anslutning till

mänkosinnets högsta maktmedel. Denna fattigdom är ett sken, hvars förtrollningsmakt endast brytes af högsta kärlekskraft och renhetskraft. Säg gärna att »objektivitet» är en dröm, ty det starkaste i mänskligheten är starka drömmar. Och de som drömt på allvar ha aldrig haft anledning att klaga att de »offrat lifvet för en dröm». De som klagat så ha aldrig känt, aldrig haft kraft och mod till verklig dröm, till *verklighetsdrömmen*.

224.

Att världen var i strid med honom — det visste han djupt, att det hade i grunden föga att betyda. Men att han själf låg i strid med sig — det visste han djupt, att därmed var *allt* satt på spel.

Förbunden med andra: endast genom förbundet med sig själf.

225.

De produktiva besluten, de för lifvet produktiva, meddela sig i ett mjukare element; tanke-uttryckets kontur tyckes satt med en smekande försiktig varsamhet; tydlighet skys —

för tydlighets skull. Klarhet som blottar och *skyddar* på en gång. Ty dessa stunders stora löfte är: skydda.

226.

På detta imperativet: skydda! beror lösningen af hans yttre existens' villkor äfven. Ju absur-dare detta yttre må synas, desto finare och djupare måste han bygga sin inre ekonomi: den ekonomi som för världens ögon är dår-skap; den ekonomi som har skenet af att vara just det afgörande hindret för hans yttre fort-komst.

227.

Den gaya scienza som hägrade för Nietzsche har hägrat för alla män af Metriks-Mystiks upplevelse. Men den nya europeism han kom att hängifva sig åt blef ödesdiger för denna fina blomning.

228.

Vita contemplativa. — Just genom att vara mig själf kan jag glömma mig själf. Detta är min vis activa.

Annat än såsom ensam kan man icke för-

hålla sig till ande. Och den som vill starkt närma sig människor, han närmar sig endast i kraft af ensamhet. Detta var alltid de stora *handlingsmännens* — en Ibsens lika väl som en Zolas — princip: en princip som är så god hednisk som den är kristen! Och det Ibsenska ordet om den ensamme som den starkaste har ingen annan betydelse än denna: det gifves öfverhufvud ej styrka annat än genom ensamhet.

229.

Konsten att *isolera sig* —: ja, därpå kommer det an! Däröfver ha alla varit ense. Och ingen har följt denna princip, och uttryckt den i klarare ord, än — Goethe. Men denna konst lär man säkrast bland människor; vanskligast lär man den i ett tillbakadraget lif.

De verkligt, starkt och friskt isolerade människorna finner man bland dem som »lefva med». Ser man in i en s. k. ensam människa, en s. k. isolerad, finner man nästan alltid: inflammation, feber—miseros tumultus mentis. Endast sällsynt starka människor ha lyckats i ett afskildt lif bevara sig isolerade.

Hvad är det afundsvärda i konst? Motsägelsernas försoning. Hur verkar sådan försoning? Det måste vara ett ingående i Lag som verkar detta; en återförening med Natur.

Ett lif för bildning — om det blir verkligt lif — kan icke vara annat än ett sökande af Lag, ett meddelande af Lags tjusning och trollkraft: Orphiskt lif. Sådant bildningslif är handlingslif. Men oäkta blir all bildningssträfvän, så snart du vill nå verkningar utan Lag. Därför ingen fruktbarhet utan Trohet. Och hur komma till Trohet? Dina erfarenheter på själfkännedomens väg ha varit af en tydlighet som nedslår alla frågor. Ljuset har anförtrött dig sina afsikter, — så snart du varit ljus. Stå på din post, din vaktpost, Ljusets: det är lefva.

Alla le vi, elakt eller godmodigt, åt alla, men ingen enda af oss vill veta och tro att han själf också är något till att le åt. Och dock ha vi rätt! Ty där är något i hvar och en af oss, i kraft hvaraf vi ställa oss absolut

utanför *alla*, — i kraft hvaraf vi icke ha något med *mängd* att skaffa. Och *det* är icke till att le åt.

232.

Så godt som alla skapande andar ha gjort den erfarenheten att det hämnar sig att medela andra något om planen för ett verk: att inspirationens kraft, dess innersta sötma förringas. Häre ligger — in nuce — hela den produktiva människans diet och ekonomi: detta som också kallas hennes »ensamhet», grunden för hela hennes anti-borgerliga hållning.

233.

Utan hemligheter — *αἰδώς* och pietas — ingen produktivitet. Det var så i Numa-tider, och det är så i våra. Den som icke hade en Egeria att möta blef aldrig någon diktare, om också hans kärleksförbindelser voro legio.

234.

Den andliga industrialismen, mer och mer öfverhandtagande, kommer att föda ett äckel

och ett förakt för det tryckta ordet, hvarur kanske med tiden skall uppstå ett kryptiskt författarskap. Ty kärleken till det äkta kommer i samma mån att tilltaga, förfinas, förändligas. Längtan efter ett djupt förhållande till läsare kommer att växa. Lycklig den författare som är i stånd att bereda sig en sådan obscurité och är klok nog att nöja sig därmed.

235.

»Nära, noggrannt och innerligt» — *Svedberg*, om förhållandet till Gud. (I sin dagbok, beträffande betydelsen af det namn, Emanuel, som han valt för sin son.)

Till allt hvad gudomligt är hör detta.

Men ingen *närhet* utan *isolering*.

Men det var i det fulla varma genomförandet af denna vilja till isolering, denna vilja till ett barnsligt kärleksförhållande till produktiva makter som du svek.

I den sanna isoleringen står du trygg, hel och rik midt i lifvets hem, — ja, utan sann isolering är en människa aldrig helt och hållet *hemma*.

Men vi produktiva drifva en half, sjuk och ful isolering. Därför känna vi det som om vi

offrat lifvet, den fulla lifsupplefvelsen, för vårt arbetes skull; däraf vår klagan öfver att endast reflekteradt, aldrig omedelbart, kunna anamma en upplevelse. Däraf våra hemliga samvetskval, vår hemliga ovärdighetskänsla, medvetenhet af det skefva i vår ställning. Känslor som ingen flit, ingen än så outtröttlig arbetsamhet kan döfva.

236.

Ingenting är så missförstådt som ensamhet. Endast i kraft af ensamhet kunna människor komma hvarandra *nära*.

237.

Det är två saker som krävas för dig till att lefva. Den ena är

Oberoendet af människor.

Den andra är —

Förbindelsen med människor.

Det ser konstigt ut. Men det härliga är just att det icke har med konstighet¹ att skaffa, utan är enkelt som det gudomliga.

¹ Med konstighet ej, — men väl med *konst* —: »Man weicht der Welt nicht sicherer aus als durch die Kunst, und man verknüpft sich nicht sicherer mit ihr als durch die Kunst.»

Grekisk filosofi ställde detta så här:

Vill du vara beroende af människor, eller vill du vara beroende af gudom —: välj.

238.

Sinnets makt har för konst och tanke mera vikt än allt hvad som kan läras, studeras, utpekuleras. Sinnets makt är det som gör seendet. Och skapandets disciplin är oberoendets disciplin. Världen griper, i ton, bild, tanke, endast den som har makt att icke gripas af världen. Ty just så är *han* — gripen.

239.

»Flyktingar!» Ja, det är riktigt — om du förstår hvad det ordet menar!

Men då vet du och ser du — och lefver den synen — att sann mystik, quietism . . . och hvad du vill kalla det — *är* handling, är lif, är dåd och gärning med dåds och gärnings blod. Att samvetets fråga aldrig stillas, det är ett annat.

När en sak har kommit att kännas besvärande — man har ett bestämdt behof att komma ifrån den — finns det alltid ett gammalt bepröfvadt medel att tillgripa: man bildar en *förening* för saken. — *Enhet* är alltid besvärande; ett slags trafik hinder.

Att »tiden läker» har nog sin sanning. Men den läker icke gratis! Det beror på . . .

Om såret verkligen kommit oss att få ögonen upp för hvilken *gudom* — läkande som all *gudom*, men svartsjuk som all *gudom*! — tiden är, ja då kunna vi kanske t. o. m. komma att välsigna våra sår. Men i annat fall händer det att ett sår, som i dag tycktes ha lätt att ärra sig, efter år och dag kan komma att bränna och sticka oss i själen tiofaldt hetare än den dag det var nytt. Därför gäller nog för många människor den obarmhärtiga sanningen: tiden förvärrar alla sår.

»Makt», säga de; »maktvilja!»
Besynnerliga ord . . .

Hvad är det de mena! Det är visst rätt enkla saker, alltså rätt invecklade.

Det är detta: att i stället för att som vanligt simpelt folk följa sina drifter och passioner, rätt och slätt, för att sedan vakna upp med tomheten grinande emot sig, begagna sig af dem till att styrka sin »moraliska handlingskraft», ståla sin vilja i återhållsamhet och beräknande resignation: för att i stället för den plumpa och kortvariga tillfredsställelsen vinna dessa starkare, långvarigare och långtutdragnare retelser hvilka bära och gifva fotfäste och öfva förtrollningskraft på de svagare.

243.

Förtvifla, och: *förstå sig på att förtvifla* — det tycks vara två saker, att döma efter ett yttrande af Goethe. Och vore det icke så — ja, hvem skulle ej då — förtvifla.

244.

Hvilken stor lättnad, hvilken lindring i människornas hela sätt att förhålla sig inbördes skulle det ej betyda, om lifvets hela *curiositas*,

sagolikhhet, äfventyrlighet och obegriplighet alltid kunde stå fullt lefvande för sinnet! Och är det ej just en del af de produktivas uppgift, en del af värdet af deras verksamhet: att hålla detta lindrande element *vaket*?

245.

Ingenting tär och fräter, ingenting biter och sargar ett människohjärta som lögnen. »De andliga arbetarna» kunde ha något att förtälja om detta. Men de akta sig. Sanningssökandet har sina faror. »Denn Kunst und Sinnen hat Schmerzen gekostet vom Anbeginn.» Men de litterära sanningssökarna äro sällan annat än förklädda lögnsökare. De ärr som de stoltsera med äro lögnens blesyrer. Och trots allt kan deras lif vara en sann tragedi: ty även om andra genomskåda deras maskering, gå de dock evigt maskerade för sig själfva.

246.

Hvilken är den andligen verksammes högsta uppgift? Att visa friheten.

Vi svika ofta våra föresatser, därför att vi gjort litteratur af dem.

Så tänkte jag, så förekom det mig någon gång.

Ligger det ej i själfva verket en fara i att vilja lämna från sig det djupast och hemligast erfarna? Råder ej häruti en svartsjuka hos vår genius? Världen var alltid så lätt färdig att håna den stora bristen på öfverensstämmelse mellan lif och lära hos så många af våra bästa lärare. Men om världen sett något längre i dessa ting, skulle den kanske ej varit så fort färdig.

Kränk, sårad, förrådd!

Ja, *jag* har kränkt, sårat, förrått — ljuset.

Du har *behof* af att vara sårad; kan ej undvara det. Ty därmed vill du söka döfva ditt sjuka samvete.

Men går du ej här för hårdt till väga mot dig själf? Var det ej ändå han som *började* att förtala *mig*!

Jo, han förekom mig.

249.

Människan är kanske något mycket fint; men hur fint som helst, är hon något som blommar ur en mycket mörk, mycket grof, bastant grund; och all hennes finhet blir till oerhördt äckel om hon icke vill vidkänna sig denna grund. Därför är det sköna en stor vansklighet. Därför är allt hvad till smak och stil hör ett i så hög grad *manligt* problem.

250.

Vill man ha något med manliga problem att skaffa, måste man lefva strängt, försaka mycket, offra mycket.

Svala händer!

Med varmt och mjukt trifvas de ej. Med *hett* —? Ja, det är något annat.

251.

Det andliga förvärfsbegäret är den säkraste egendom som står att vinna af detta lif: därom ha alla varit ense, som varit värda att höra på.

Men de *svala händerna* (— oberördhet och vinningsförakt midt i denna girighet!) — dem ägde endast lyckans utvalde.

252.

Lichtenberg hade någon olycka med sin mage en gång, berättar han —: en ragoût på ett värdshus som inte varit som den bort och som förhållit sig så illa att han på natten kommit att tänka på »Johannes Uppenbarelsebok» och fått en fruktansvärdt allvarlig syn på detta litteraturverk. När han blifvit rask igen, gjorde han följande reflexion: om inte till äfventyrs Johannes Uppenbarelsebok kunde haft just en sådan ragoût att tacka för sin tillkomst som den han fått till lifs härom aftonen på värdshuset...

I fråga om Lichtenbergska ragoût'n har jag stundom tänkt mig att man kunde med fördel orientera sig härefter icke bara i fråga om vissa »apokalypser», utan framför allt kanske beträffande intimaste, smärtsammaste lynnesförmörkelser — ja, verklig sinnessjukdom och sinnesförvirringar, hvilka särskildt vid nattliga uppvaknanden kunna få en så förfärlig kraft.

Alltid kan man finna ut något slags *ragoût* hvari denna kraft får sin öfverväldigande, förintande förmåga, — och har man väl funnit den och bragt den klart för tanken, är man i stånd att se spöket i ögat.

253.

Hur man kommit i vägen för folk är ofta inte lätt att komma underfund med. Hade vi rymd nog i oss själfva, kunde vägen kanske vara bred nog. Men — *en* man hvässer en annan, heter det; och kanske finns det mycket, människor emellan, som icke kan och icke skall redas upp, kanske är där något i missförstånden som är hälsosammare än samförstånden.

254.

Missförstånden kunna vara *saltet*. Bittert visserligen — kanske kväfvande bittert stundom —, men utan detta salt skulle kanske ofta *det* förtäras och ruttna som icke får förtäras.

Fri från brottningskampen, fri från fiendtliga viljors svall och grepp om ditt hjärta, i vaka, i dröm, blir du aldrig med mindre du vinner

högsta Tillflykt. Den vinner du icke i stridslust, i ärelust, i maktlust: den vinner du endast med hängifvelses renhet.

Erkännanden, instämmanden, de varma sympathierna — nonsens! Eller, på sin höjd — ett sätt att bli af med dig, dig och din sak. Nej, men friktionen och gnisslet — dem *kan* det vara något i; om ock sällan, sällan.

255.

»Vänskap» —! Jag vill inte ta den karl i hand som är i stånd att ta det ordet i mun utan att kasta upp.

256.

Vänskap! Den vän är dig närmast, är i dig själf, som gör dig vän med alla: gör dig öfverseende, rätt öfverlägsen, fordringslös. På annan grund är all vänskap ett nonsens.

Quid te tibi reddat amicum.

Så ha alla kloka och starka tänkt. Och kallats egoister.

257.

Ha vi några bundsförvandter? Hvar och en står där han står, och hugger och sticker för

sin räkning. Och märker han att någon annan också sett hvad han sett, också älskar hvad han älskar — ja, då först blir han riktigt rasande! Då — »blir han så han *hoppas*», som det heter.

258.

Hvad gjorde dig dessa människor för mer ondt med sitt förakt, med sitt missförstående än du gjort andra, hundratals gånger, i tanke, ord och handling? Kunde du ett ögonblick afundas dem! Äro vi ej alla i samma belägenhet, — blott med den skilnad att få ha tillgång, verkligt, till ljuset och ljusets vederkvickelse. Hade du blifvit i ljuset, skulle intet ha sårat dig. Och hade du ej fått denna smärftulla påminnelse nu, skulle det ha dröjt längre, innan du samlat dig själf, dina krafter till att återvända. Hvad ha ej andra måst lida, hvilka fall och ödeläggelser ha de ej måst genomgå, trots det att de varit redligare, trofastare ljusets tjenare än du.

259.

Framför allt komma ihåg att ingen har i grunden tid annat än för sig själf, — och att

hvad det gäller är bara att laga så att du icke själf har tid att äta upp dina spyor. Där är ingen annan gitter, det må se än så mycket så ut. Och en af de svåraste sjukdomar en människa kan lida af är denna: att höra på långt håll.

260.

Förbehållsamhet och tystnad, tillbakahållande af omdömen beklagar man sig lätt öfver. De irritera, — men kunna till sist visa sig af mera verkligt gagn än lös meddelsamhet och öppen-
hjärtighet. Det finns en förbehållsamhet ur insikten af dess betydelse för egen kraft och samling — och som *meddelar* kraft.

261.

Det ligger i det mänskliga lifvets natur att våra beslut kanske aldrig kunna vara fullt fria från hemliga förbehåll. Men ett beslut med hemligt förbehåll är ett otätt kar för vår viljas ädla vin. Och dock måste vi tro kraften. Själfva den djupa motsägelsen hos lifvets karaktär, själfva det demoniskt absurda i vår belägenhet verkar som en sällsam krydda på vilja och tro.

Det är ingen konst att vara gud. Men att vara människa — det är i sanning: Konst. Och skulle inte *där* vara vårt hem!

262.

Minneskraft och andlig produktionskraft äro förbundna på allra intimaste sätt. Ty minneskraft i det djupaste, äktaste är kärlekskraft. Därför är det ett förfärande sannt ord, att vreden fördärfvar minnet. Vreden, — nämligen den öfver lifskänsla och lifsmedvetenhet utbredda kärlekslöshet som, grekiskt uttryckt, heter *ametria* och *amousia*. Men allt hvad till det musiskas värld hör eger i sig ett närande och kraftmeddelande för minnet, hvilket bl. a. visar sig i dess egenkap att verka — distraherande!

263.

Ditt temperament vållar dig bekymmer, obehag, skada, lidande — — — Du kan trösta dig därmed, att det mycket sällan är andra som förstå att begagna sig af hvad man kallar temperament än de som äro nödsakade att eftersträfvat ett temperament som naturen vägrat

dem eller beredt dem tillträde till endast med svårighet. Med andra ord: man *har* blott det temperament man älskar — »olyckligt» älskar, som det heter. Men i alla tider har det hört till en *mans* egenskaper att kunna begagna sig af en olycklig kärlek.

264.

I det oåtkomligt förvecklade, det förgiftande, missförståelsens hopplösaste mörker: — däri se utomordentligt tillfälle till själens öfvande och stärkande, till en gymnastik af ädlaste slag: villkor för ädlaste musiks möjlighet.

Endast mycket få människor ega den spänstighet i sin natur, den själförnekelsens sötma att de förmå utnyttja dessa tillfällen, begagna sig af dessa medel, hvori lifvets oåtkomligast grymma och giftiga samlat sig: det missförstånd som icke kan, icke skall häfvas.

265.

Det förvridna fula, hela det *lillas* fula värld, det småttsyntas lillas som ändå blir en så stor sak att det stjåler undan hela lifvet —: detta lillas farligaste svek är att få oss att tro att det

har sin grund endast i stora ting, för hvilkas upphäfvande skulle fordras väldiga föranstaltningar, — att få oss att se undan från alla de småting, hvilkas förenande utgöra dess storhet: en förening som kanske stundom kunde brytas bara genom ett endas af dessa ting verkliga radikala fulla upphäfvande.

266.

Den goda hållningen och strängheten ger det mjuka lätta greppet på lifvets ting och lägen; slapphet och *laissez-aller*: hårdhet, ovighet och klumpighet. (Så icke minst i ekonomiskt.) Den goda sorglösheten, det lätta sinnet äro alltid frukter af hållning. Bättre än en flit med sammanbitna tänder är ett noga vårdadt *nicht-sich-gehen-lassen*. Hos människan af konstnärlig art faller detta af sig själf naturligtvis, — men torde gälla i en mycket vidsträcktare mening tillika.

267.

Det är ditt lufs *ton* som afgör din ställningsmakt. Nästan all polemik (i den litterära världen) har det gemensamt, att den saknar ton.

Ton är mottrycket, *är* försvaret, eo ipso.

Det är falskt att tala om tankeverk och musiskt lif såsom något ytterligt ömtåligt. Men han, för hvilken det är högsta bästa natur att lefva i lifvets stora ton, han blir värnlösare än allt på jorden, inflammerad, hysterisk mer än en kvinna, då han i efterlåtenhet för ett sår lockats ut från förbindelsen med sina skyddsmakter: det är en annan sak.

268.

Märk dig att sår läkas bäst i återhållsamhet; att offer är deras balsam.

269.

Den födde chirurgen och den födde psykologen ha *ett* gemensamt: den lätta handen.

270.

Man måste ofta ställa klart för sig att äfven det löjliga, det allra intimast förödmjukande löjliga, är ett element som ovilkorligen hör med till uppbyggandet och genomförandet af ett lif

i andligt verks äfventyr. Ja, man måste lära sig att se med sagans, med äfventyrets klara öga på det platta, dumma, trånga, snöpliga — icke endast i yttre värld och händelser, utan också i egna bröstets djup.

271.

Hur långt sträcker sig rofdjuret? Man måste söka skilja det nödvändiga från det konstladt uppdrifna, det med civilisation, civilisationsstimulantia (såsom litteratur, konst och konster, skef psykologism o. s. v.) uppdrifna. Ofta är det bagateller, dietiska felaktigheter af yttre och inre slag, som göra en människas karaktär vansklig, farlig, ödesdiger.

Många gå och gälla för aristokrater och rid-dare af den helige ande, som endast kämpa med att bära sin egen slapphet. Det ger dem den spända minen. Mången trodde sig vara en titan, ett omätligt rofdjur; mången trodde sitt hjärtas begär vara en afgrund den intet kunde fylla och gick genom lifvet som hade han varit slagen i järn. Och ändå kunde det vara en struntsak som var grunden till hela hans olycka, — t. ex. en sådan struntsak som den att aldrig

ha förstått ringakta den *bekväma* flykten från tråkighetens spöken.

272.

Det självviskas (det falskt självviskas) *hämmande* verkning för sanningslifvet måste man bli uppmärksam på af dess hämmande verkning på det yttre lifvet. Den jag-sjuka har ett hämmadt andedrag: detta slår aldrig fel; han må synas än så kraftfull, än så lefvande och spänstig. Äkta makt aldrig annat än genom själfvets stillande. Måste själfvet dödas? Nej — födas! Den svaga (kraftigt utseende) självviskheten är det som måste dödas för att den friska, den ädla självviskheten må kunna födas. Det finnes heller ingen yttre, kroppslig *hälsa* annat än i en renad självviskhet.

Redan den svaga gryningen af dessa ting fyller sinnet med lycka.

273.

Af krafvet på sig själf: svalka, lugn, kraft. Den som tager åt sig vinst lider omedelbar förlust! Klaga ej öfver att du ej får kvitteradt! Världen vill gärna kvittera — för att få oss

ur spelet. Cæsar kände sig lugn vid glansen af Antonius' välnärdhet. Men de magra och lätta — *τους λεπτους* — dem fruktade han.

274.

Girighet och girighet.

Hvarför icke »för sin egen skull» älska det bästa, — utan endast och allenast därför att det är det bästa?

Är det icke en utsökt, en durkdrifven girighet det här lägges an på! (hos mystikern nämligen.) Är det icke ur insikten i den ohjälpliga tarfligheten af den vinst som den egoistiska, af personliga fördelsmotiv drifna kärleken är i stånd att bringa, — är det icke ur denna insikt som all högre och djupare girighet växer, den girighet som vill verkligt *ega*, d. v. s. in succum et sanguinem suga in, göra det älskade till *eget*.

»Denn ich bin eifersüchtig auf meine Armuth», säger Nietzsche. Och så alla de stora lyckojägarne.

275.

»Att finna sig själf», — »lära känna sig själf» kunde kanske uttydas eller öfversättas så: att

komma till erfarenhet af och till iakttagandet af det *afstånds*-förhållande som är det dig naturliga och passande med hänsyn till samlif med människorna. Eller med andra ord: affekt-lifvets klara inställande efter och underordnande af din naturs förnämsta krafter och syften.

Det gäller att känna graden af det *tryck*, under hvilket man har att lefva. Utan denna kunskap, förmågan att bestämma detta tryck, bli dig de största skatter och hjälpkällor värde-lösa; men med dessa erfarenheters klarhet kan det minsta blifva dig en skatt.

276.

Endast i den mån man närmar sig det förhållande till affektlifvet som är det med ens naturs väsentliga krafter och hälsa öfverensstämmande, närmar man sig världen af det hela, det odelade och fulla, blir man i stånd till den hängivelse som kan uppfylla lifvet och bära lifvet; kommer man till fattande af den egna ställning och uppgift som är den andligen skapande individen förbehållen. Det är först med erfarenheten af detta förhållande (*afstånds-*

förhållande) som *hafvet ligger öppet*: ett vår- och sommarhaf med förgångna kval sjunkande likt solförgyllda isberg i horisonten.

277.

Eld bränner.

Och så är bra.

Men därför heter summan af själfkänedom : Afstånd. Iakttaga det *dig* passande afståndet.

Iakttagar du detta, då finns intet bättre än *eld*.

278.

Äfven i förståelse: afstånd, respekt! I förståelse framför allt förstå, att *ingen* förstår den andra; att en människa *är* ensam; att hela hennes säkerhet och sundhet grundar sig på sann ensamhet.

Den sjuka själen själf eger i detta en osviklig instinkt: intet irriterar henne så häftigt som en respektlös »förståelse».

279.

Hvilken absurdare förbländning kunde tänkas! Du vet, och *känner!* i hvarje ögonblick

hur lifvet bränner dig på naglarna, och du vet att för alla är det detsamma; och ändå fablar du för dig själf om något sådant som »förståelse». »Förståelse»... från sådana som famla som du själf med heta själar i det gnistregn lifvet är! I stället för skugga och svalka jagar du efter törst och brand, — alldeles som om du fruktade att de icke skulle hitta dig.

280.

De lida alla af en brist på äfventyrssinne: äfventyrssinnet, som förstår att begagna, ja njuta, en extrem belägenhet. Deras räddning vore att genomskåda det bländverk som kommer en människa att se sin situation som undantag; att förstå att den method som människa (— *lupus*) använder mot människa är alltid, utan undantag en och densamma; att hvad som gör hennes ödesdigra undantag är just att vara blind för denna allmänlighet. Det finns stora ömtåliga som lefvat ett härligt friskt lif och hvilkas hemliga amulett legat i detta valspråk: intet för beskt.

Och hvad här i världen alltid haft värde, alltid hög kurs, det är det, att icke låta förbluffa sig. Hålla sig varm!

Men vore det ej naturligt om man tappade lusten till detta upptåg en gång? Just det. Men man skall då komma ihåg att man därmed befinner sig i annan klass (kan vara en bättre, en högre till och med), — och att i denna klass ställas högre fordringar med afseende på det att hålla sig varm och med afseende på det — lustiga: ja, att här kunde till *äfventyrs* det lustiga få ett stänk af allvar.

281.

Den lifstrånad som ger din ande lätta steg, den är den rätta och goda, sanna. Men den som tynger anden kan du skratta åt — om du det kan! — ty den är lögn och tomhet.

282.

Spelar du svalka åt dig själf, kan du hoppas med tiden spela rent.

Den som icke känner något lidande, så afskyvärdt som den falska lifsträngtans, — hvad har han att tänka på (om han vill att lifvet skall ha någon mening för honom) annat än äkthet, sak, ära, heder och manlighet. Men det

är däraf det rena spelet allena har möjlighet att framkomma. På annan väg finnes för dig ingen sann förbindelse med lifvet, ingen sann — lifsträngtan. Men äkta, redlig lifstrånad, lifsbegär — är svalka. Denna sak har du fått tydligare vittnesbörd om än om någon annan; här är den fasta punkt som kan vara din räddning, din goda uppgift.

283.

Denna dörr var stängd för honom; en tvifvelaktig, en låg, en skum dörr, bakom hvilken faror, besvikelse, skam och undergång lurade. Och hela hans lif igenom, i hvarje hans andedrag, förföljde honom tanken på att denna dörr varit stängd för honom. O dåre! Men denna stängdhets mening var att vända din tanke till portar af härlighet som stodo dig vidöppna.

284.

De skönaste vapen, oöfvervinneligt svärd, lämnades dig i hand af hulda makter. Och du — grep till rostiga knifvar.

»*De andras*». — Du vill ej vara naiv eller hycklande nog att inbilla dig att denna känsla är något som man kan blifva kvitt, — *bör* blifva kvitt. Men vi vilja inbilla oss att vi lefva i en förtrollad värld, — att bakom denna hexas fula drag gömmes i fångenskap ett ädelt väsen af makt och höghet och underbar rikedom, som endast väntar på den tappre, klare andens lösensord för att förtrollningen skall varda bruten och krafters rike öppna sig. Ja, vi vilja tro på en förtrollad värld!

Klimat är sannerligen ingen liten sak. Nej, klimat är en så stor sak, att mycket, mycket af det som du stönar under såsom de gröfsta orättvisor och kränkningar i samma ögonblick som du återvunnit din naturs natur s. a. s. (och det är just klimat) genom något underbart trollspel förvandlar sig till krydda och väldoft.

De karaktärer som äro ställda inför en tvingande nödvändighet att skapa sig klimat (d. v. s. bevisa sin arfsrätt) höra till sällsyntheterna; och i ännu högre grad de, som icke

söka undflykter och billiga bedöfningsmedel från denna sin undantagsställnings gissel. Ty annat än som gissel erfares ingen verklig lyckas möjlighet, erfares intet skönt och stort.

287.

Att fara skapar fatalister är en gammal erfarenhet. Den betyder i grunden detta: att fruktan skapar kraft, d. v. s. öppnar de dolda förbindelserna med kraft.

Att bära sitt öde är att ha ödet till bundsförvandt. Detta är fatalism.

288.

Sannings-kärleken. — Vi älska sanningen ungefär som vi kunna älska hafsstormen: endast under förutsättningen att vi äro väl bärgade för den, *slippa* att ha något egentligt att skaffa med den.

289.

Att *dikt* blifvit ett behof, — det *säger* något till lifvets karaktär! Hvad är det som skall diktas? *Sanning*. Ty *hvar* i all världen skulle vi annars ha sanning!

De rikedomar hvilka vid konst, vid lyra-slags beröring öppna sig för syn och sinne, den af smärta och vällust blandade beundran som i dessa ögonblick (ögonblick af härskande och öppenhet) fyller själen, allt detta säger mig om *lifvets korthet* mer än allt annat är i stånd att säga. Ty de stunder jag varit fri, öppen, ren nog att fullt andas och hafva mitt lif i en sådan värld, till huru många dagar skulle de väl blifva om de sammanräknades! Och endast sådana dagar har jag vetat hvad *lefva* är.

Dumheten. — Bland »det andliga arbetets faror» finge nog antecknas *en* sådan som vi allra minst tänka på i det sammanhanget!

Hos de s. k. oreflekterade kan det väl egentligen icke vara tal härom. Inför »gud fader», som det heter, låge kanske dumheten på topparna. Antiken tycks ha haft sina misstankar ute på detta håll. Eller gör inte Prometheus-mythen Zeus till ett slags Rousseauan?

Den erfarenhet som gaf enhet åt ett lif var kanske ofta ingen annan än den sällsynt djupa erfarenheten af enhets omöjlighet för en människa.

Man kan icke nog sörja för att bilda sig en så tydlig insikt som möjligt i den obotliga Motsägelse som *hvarje* människosinne är underkastadt: just i egenskap af människosinne; — och framför allt om man hör till dem som lätt störta i själförakt, själfunderkännande, själfuppgifvelse.

Vi äro kanske, i förhållande till kultur, att jämföra med barn som leka med knif. Förstode vi att begagna oss af vapen, skulle vi bygga vår lycka. Men vi kunna endast göra oss illa.

Man lefver bäst och säkrast, när man alltid är *på jakt*, alltid hemligheter på spåren. Ingen lust är så fin som upptäckarlusten.

Den ädla girigheten i dessa ting! Det är på den man känner de bästa, de klokaste. Och det var alltid oförmågan att skydda denna girighet för den andra, den grofva, den ofilosofiska, den sjuka subjektivistiska och *rofdjurs-sentimentala* egoismen (som nästan alla hålla för den normala) — det var alltid af sådana försummelse som betydande människors många egendomliga lidanden och inre sjukdomar uppstodo. Denna fara lurade alltid öfver dem, hur klart de än sett däri. Men låtom oss *älska vapnen*, de fina och smidiga, de spindelväfsbräckliga — järnstarka!

Tyst och varsamt, nästan andaktsfullt, med en låg, dämpad stämma som tycktes vibrera af sanningens kostbara lidelse, lade du fingret — med en säkerhet och en noggrannhet som af en gudalik sömngångare — på det djupast förborgade af allas vårt gemensamma lögnlif. — Tror du ej jag förnam det *höga glädjeljuset* bakom din sockersött dämpade, honungsbesløjade stämmas lenhet!

Det är naturligtvis bittert för en människa att vara rättvis. Men hur mycket skarpt, bittert och stråft har icke människan lärt sig älska; — hvem vet om icke också *detta* bittra en gång i en fjärran framtid kunde afvinnas retelse, ja njutning?

Är det ej en hädelse att tala om moral under *sport*-synpunkt! Där har nog varit mycken god och hemlig sport i mycken högt beundrad moral, och planetens historia skulle utan detta varit åtskilligt fattigare.

Det är de små begären och begärligheterna som göra att vi aldrig komma till erfarenhet af hvad vi *kunna* i det stora begäret. Kunde man ej lära sig, vänja sig att häremot ställa upp en *nyfikenhet* om sig själf och sina verkliga möjligheter; med denna nyfikenhet afväpna — sig själf?

Orättvisans svåraste bestraffning är kanske den, att man så lätt (*hur* lätt i själfva verket! — ja det vore kanske för genant att uttala) kommer till att hata den man gjort orätt.

Lycka och rättvishet! Innan man gjort ett allvarligt försök att blifva gripen och genomträngd af denna tanke, innan man förstår att det icke går att »arbete på sin bildning» och samtidigt vilja smita undan detta, är man i bildningens värld den rena tölpen.

»Öfverlägsenhet» — Det finns ingen annan än denna: (relativt) öfverlista dessa »cogitationes voluntatis», som Luther kallar dem, utan hvilka man ej kan hålla sig i gång.

Alltså: lämna dem fritt spel — så långt det lämpar sig: för *spelets* skull.

Den stora konsten och den äkta bildningen äro en sublim list.

Att något förnuftigt får sin näring och bärgning af detta, det är hufvudsaken.

Ja, de välnärda, de täta, de solida och fast rotade — hvad är det som ger deras verk och växt den blanka hyn och ett virke som trotsar

tid? De ha vetat att begagna hvad andra låta flyga för första bästa pust; de ha brottats där andra kelat; de ha skaffat muskler åt anden i det som skaffat slapphetens upplösning åt andra; de ha låtit häfva sig till skimrande höjd af hvad andra låtit sänka sig af till sump och leda, de ha mättat och stärkt sig af hvad som merglat ut andra.

302.

Man skulle tycka att detta vore en bra enkel sak att vara på det klara med: att hvad det högst och störst är fråga om för ditt lif är ingalunda om du *fick* konfekter eller du icke fick konfekten. Och likväl fordras det ett *karlatag* till att hålla detta klart, som få människor varit i stånd att ta.

303.

Har man tydligt insett, erfarit det välgörande, och det *vinstgifvande* — för andlig kraft och andlig synkraft *vinstgifvande* — af att få udden bräckt på sina ömmande pretentioner (*ömmande*: ty det är mot *dig* själf udden vänder sig och stinger, *värst*) då har man vunnit en kraftig hjälp att ty tillbaka till.

304.

Det bästa värnet mot sådana tankar och tillstånd, i alla fall det alltid *närmast* liggande, består däri att man med fullständig klarhet lyckas öfvertyga sig att värre frätande rost för goda vapen gifves i lifvet icke!

305.

Hvarför vill du ej hata? Hvarför ej afundas? Ty jag älskar endast *ett* i detta lifvet —: några kalla det bildning, andra kalla det kultur, det fanns de som kallade det filosofi; jag kallar det Sommar. Helst af allt kallar jag det lifvets *Θειον πνευμα*, ty därmed säges också att det är lifvets *handling*.

306.

Att vilja försvara en fästning, men på samma gång hålla vissa tillträden öppna, obehakade, fritt tillgängliga för den belägrande fienden —: alldeles så ter sig vår situation! Ty hvilka tallösa kanaler i vår själ, hvilken mängd af irriterationsbanor för våra småaktiga lidelser stå ej

beständigt, dag och natt öppna och fritt tillgängliga för lika oafbrutet vaksamma, snabba, påpassliga fiender!

307.

Vill du bli makt, ha något med sol af makt att skaffa, så tänk dagligt och nattligt på *ett*: leben lassen. Då skall du kännas. Annars skall du endast ses, märkas.

308.

»Detta vill jag icke vara med på.» Så heter det oupphörligt hos de trånga, de föga *levande*.

Men för den som är *med* faller detta mer och mer bort.

309.

Non videri. — Men var lugn! Ty detta skall synas och kännas, just detta! Din själfviskhet skall icke ha gjort ett dåligt byte. Och den som bytt bort en sämre, en svagare själfviskhet mot en bättre, en friskare, han skall snart finna underliga tröstekällor för de förluster han lider i vanliga världen.

310.

För vissa människor var intet nödvändigare för förnuftets bevarande än en art stilla förryckthet.

Den som nu uttryckte sig med sådan brutal tydlighet som forntidens klaraste människor om kampen mot demonerna skulle anses verkligt förryckt, — nu sedan man fått »psykologi». Men det verkande, tillintetgörande solljuset har en helt annan tydlighet än en psykologisk.

311.

Grekisk psykologi. — Dessa författare ha med en egendomlig girighet eftersträfvat en art vällyst som få känna: tydlighetens vällust. Det finns något häraf hos alla verkliga moralister.

Och de läsare som förnimma festen af detta höga dags-ljus — hur lätt räknade!

(Det är det tydligast talade som behöfver längst tid för att höras.)

Särdeles i fråga om en i synnerlig mening grekisk ambition på nedträngandet i, på kastande af ljus öfver kvalfullt, vanställdt och förvridet i mänskosjälén gäller denna tydlighetens vällust,

312.

De som sökt sig ut mot gränserna af kunskapsupplefvelsen ha mer än andra skytt alla skrofligheter. Att känna lifvets onda och det personligas instigationer som ett befordrande gissel dög icke för dem; deras konst var att förvandla allt sådant till mild stimulus. Deras disciplin liknar de religiöses. Att de sällan nådde långt, hvad de synbara resultatena beträffar, beror kanske af att de — lyckats alltför väl.

Ja — hvad det är vist att vara okänslig! Och hvad det kan vara vist att låta sig såra . . . Den filosofiska ataraxien: har inte den en räf bak örat! Och var det kanske först därmed den fick sitt fulla värde?

313.

Den goda sportstämningen, ambitionen på den goda listen mot dig själf, roffågelsskarpa, roffågelssnabba blicken ned i dina svagheters, dina onskors, dina krankheters gömslen: se det var hvad som gjorde handling och friskhet af ditt lif, framtidslust och framtidsmening. Där behöfde du aldrig en afton lägga dig till

hvila med känslan att ha tillbrakt en dag *utan värdighet*. Där var den vackra världen, där var det bästa sällskapet.

314.

Blir du tvingad att erkänna: *de ha rätt* — då tror du att du lidit blodig förlust.

Men det var tider, välsignade tider, då jag sade ständigt: *de ha rätt*. Och hvarje dag var gyllne vinst.

315.

Rättvis är aldrig någon annan än den gode stridsmannen. Ty han har råd.

Hellas visste det: stridsgudinnan var rättvisans!

316.

Hvad fienden *utanför* säger, det är synnerligen öfverflödigt att hålla reda på. Men hör noga efter, dag och natt, hvad fienden inom dig säger. Du skall då vinna upp i en hög polemik; och, utan att veta det, skall du finna svaren och försvarsställningarna mot det ephe-mära. Och du skall spara dig många sår,

mången förgiftning. Ty den polemik du för emot »makter och väldigheter», den renar och pånyttföder ditt blod.

317.

De starka ha haft *en* gemensam politik, *en* gemensam hemlighet: att taga parti mot sig själf. Ingen har så rika tillflöden som den som förstår att begagna sig af sina fiender, lära af sina tadtare.

Anslut dig till dina vedersakare. Då får du ro. Kväf anklagelse, undertryck bitterhet. Då får du muskler. Då får du makt. Här det stora experimentet, experimentet för de kloka, de klokt förälskade.

318.

I fråga om sättet att känna, att förhålla sig till hvad man kallar »lefva» — måste vi ej alla till sist hålla oss till ett »Beweis des Geistes und der Kraft» såsom kriterium och inför detta låta alla tveksamheter, alla smärtsamheter nedslås?

»Was fruchtbar ist, allein ist wahr».

Har jag funnit *mina* betingelser (de må vara

än så undersamma, än så egna, då behöfver jag, med klart mod och sinne, icke låta öda hjärtat med tvekan, rancuner, undantagskänsla.

319.

All aristokratism är byggd på ett trohetsförhållande.

320.

Att fördjupa och befästa sina erfarenheter af rent oberoende — hvad annat kunde målet vara!

321.

Ett tillväxande i kunskap, grundadt på en det inre lifvets tilltagande klarhet, är den högsta form af mänskolycka. —

Villkoren för framåtskridande på denna väg syntes mig alltid motstridande: för hårda — för mjuka.

Men det är det gemensamma för allt hvad ande heter: att samla lifvet kring *ljus*. Voltaire är så full af och så buren af detta mysterium som trots någon. Hade han ej varit det, skulle han ej kunnat andas. Den *inre erfarenheten* skulle man ej söka afgränsa så skarpt religiöst;

och att vilja göra den till en uteslutande kristen angelägenhet är höjden af okunnighet och barbari. Ingen kulturgärning, hednisk eller kristen, har någonsin kommit till utan inre erfarenhet. Detta mysterium är nytt, dag för dag, för alla som äro lefvande. Dietbetingelser af alla slag förorsaka det mesta af tvisterna härvidlag. Vill man se något af mänsklighetens bana — och hvad är mänsklighetens historia annat än historien om hängifvelsen till ljus, en illuminismens historia! — måste man söka hålla detta klart.

322.

Frihet. — Där talas om lifvets fångenskap. Men den ädla fångenskapen, den som är frids och fasthets hemlighet — hur sällan någon som förstod den. Och lifvet kom i grunden aldrig till någon annan än till den, som förstod att vara rätt ofri, rätt bunden, rätt fången. Endast han var herre; de andra voro slafvarna, de tomma och tomhetsketsade.

323.

Lida af sina brister, otillräckligheter — men, vara ständigt ute (en jägare!) efter att skaffa

12. — *Ekelund, Lefnadsstämning.*

ersättning: det är något djupt karaktäristiskt för dessa människor. Därför äro de giriga efter anblicken af all förtjenst och utmärkthet, smärtsamt giriga, ty öfverallt möter dem något som kommer att lämna en törst, en sveda i sinnet, en otillfredsställdhetens brand. Detta kallar mängden — afund. Ty för mängden är den utomordentlige alltid en välkommen afstjälpningsplats för sina krankheter och fullheter. Men »ur choren af det gudomliga är afunden utesluten». Denna afund är — eros.

324.

Indignation, den rena: ur vilja till värdighet.

När det varma och mjuka, medgången, icke längre gör dig otålighet, icke längre inger en hemlig blygsel, då är detta ett tecken att du gått ned.

Den sannt ungdomlige (*geniale*) är alltid indignationsfylld: utan indignation intet geni, säger Aristoteles. Hela den mänskliga belägenheten talar ur detta! Dess *stjärna*. Blick. »Immortalitatis studiosa mens, omnium scientiarum capax ingenium, noctes atque dies inquires, amore aeternitatis angebatur.» (David Heinsius om Jos. Scaliger.)

Välsignelse i denna (rena) indignation! Den kommer oss att *glömma*; den gör oss okänsliga för svedan af vår lägre själfviskhet. Den är vägen till den dröm vi kalla osjälfviskhet, objektivitet. En dröm! Men de som *lefvat* ha lefvat tack vare denna dröm.

325.

Ju större, ju farligare, ju hetare ting ditt lifsmål gäller, desto mer måste dina förströelser vara af en enkel, en sval, ja en barnlig karaktär. Och hvad kan, öfverhufvud, ett mänsko-hjärta drömma högre än detta: svalka! Ju mer man älskar — i fruktan och bäfvan älskar — *passionen*, desto mer skyr man — *passionerna*.

326.

En människa af sådant slag kan icke blifva lycklig på annat vilkor än detta, att hon underkastar hela sitt lif en oafbruten antiflogistisk behandling. Behöfver hon därför känna sig som ett undantag, en abnorm, ett monstrum horrendum? I så fall är hela den mänskliga bildningskampen i sin djupaste princip en abnormitet.

Ty quinta essentia af all lefvande tanke var alltid ett antiphlogisticon, ett medel att kyla och stilla. De som aldrig förstodo detta, det var endast de som aldrig behöfde förstå det —: de kallnosade.

327.

Affekternas smärtsamhet ligger i öfverraskning. Den andligen förberedde lider egentligen icke, ty han är strax i rörelse, välkomnar stöten och begagnar sig af den. Den andre *kan* ej annat än bli sittande, ty rörelse i enbart yttre mening är aldrig mer än skenbart försvar. Där ingen inre kraft är uppmagasinerad kan heller ej bli någon inre rörelse; och denna är det enda som verkligt värnar.

328.

Jag var nästan mindre förvånad öfver det ondas och olyckligas handgripliga realitet än öfver det lyckligas och säkras möjlighet såsom ideal att bestämma en människas riktning.

329.

Att *stolthet*, nämligen den art stolthet som medför inre lidanden, kan ha sin grund i en

fysisk störning eller svaghet, särskildt kanske en digestions-svaghet, blir man uppmärksam på hos Kant (i hans »Versuch über die Krankheiten des Kopfs»).

Ur den fysiska harmonien, *djupt* fattad, följer af sig själf den obekymrade hållning med hänsyn till andras meningar om ens person och ens värde, som är själfva nyckeln till allt hvad andlig sundhet och lycka heter.

330.

Då du iakttog att passionen och lidandet därunder kunde, genom vissa inre rörelsemuskler tvingas att träda i det intellektuella begärets (klarhetsbegärets) tjänst, såg att det stod i din viljas makt att genom lidandet bringa själens töcken att skingras som för en jagande storm, komma områden och utsikter att frigöras och på samma gång åstadkomma en skärpning af din inre synkraft, — då du erfarit och iakttagit detta allt tydligare, kände du att du kunde få en bundsförvandt för lifvet.

331.

Det är hängifvenhetens bortovaro ur ditt lif som utgör grunden för ditt lidande.

Hvem är jag?

Nog är det: att veta att *ljusets verklighet* kan vara din tro, och att du måste aktgifva på de betingelser som skapa denna verklighet i ditt lif, fylla ditt lif med aktgifvandet på och skyddandet af dessa betingelser. Du kallade det Ljustjenst.

Det visade sig kunna bära och leda ditt lif och göra det fruktbart. Du kallade det Vakttjenst.

Allt detta, samfäldt, gjorde dig till en Seende.

332.

Kärlek för det godas skull: därför att det är det goda, icke därför att det kan befordra dig o. s. v. —: detta ha ju alla verkliga *konstnärer*, medvetet och omedvetet, med större eller mindre tydlighet, fattat. Ja, Kant har nog sett rätt, trots alla Schillervitsar — när man bara ser rätt till. Där stå omutliga vaktare vid Livets port, vid all mänsklig äkta rikedom, hvilka kräfva intet annat än denna förälskelse.

333.

Hvem älskar ej godheten — så länge den hjälper oss i vår egennytta, i vår äregirighet.

Men så snart den ej hjälper oss — och den hjälper dock alltid, kanske kraftigast just då det ser ut som det motsatta — trampa vi den med en ed under fötterna. Vi ha »ryckt upp oss». Men förlusten skall visa sig, såret skall bränna.

334.

Pascal: det är inte sannt, hvad stoikerna säga: att ro och lycka äro inom oss; lika litet som det är sannt att de äro att finna utom oss. Lyckan är hvarken utom eller inom oss, den är både utom och inom oss, nämligen *en Dieu*.

Hvad han menar?

Beträffande det att »lyckan inom oss» icke duger menar han nog: att den så lätt inlåter sig på förbund med själfviskhet, blir bara en klarad själfviskhet.

Detta uttömmar ej på långt när antikens frihetsmening.

335.

Det kan icke bilda sig »hud» öfver en ömmande punkt af själen, förrän man lyckats afleda uppmärksamheten därifrån. Det väl-signelsebringande och stärkande i all åter-

hållsamhet och behärskning ligger i befordringen af denna huddbildning. Ty intet afleder uppmärksamhet i detta hänseende så som att neka sig något man icke är van att neka sig. De flesta låta dock förbluffa sig af de *första* verkningarna — som alltid äro ett skärpande af den sjuka uppmärksamheten — och inbilla sig strax att de tillgripit oriktigt läkemedel. Men dessa verkningar (värkningar) äro af öfvergående art.

Den som är ofta pinad af elaka tankar kan väl i ej ringa mån stärka sin förmåga af abstraherande genom att föresätta sig att neka sig något invandt och inrotadt, göra en eller annan ändring i sitt dagliga lefnadssätt, hvilken är ägnad att åstadkomma en spänning, en krafternas antagonism. Och mången hypokonder borde helt simpelt märka sig att i hungern, n. b. den *frivilliga*, är där något som läker och stärker själshuden, något som stillar irritation.

Denna spänning drar uppmärksamheten från det sjuka stället: tanken som hamrat utan uppehåll mattas mer och mer; småningom sjunker den ned likt en bortdöende värk till enstaka långsamt återkommande slag, — inom kort inställer sig den normala spänstigheten; det

pinande flyr för maktkänsla och själfbehärskningsglädje.

336.

Artisterna och kvinnorna hålla det för en gifven och naturlig sak att med högre lifskänsla följer ett desto större beroende af tillfällighet och gynnsamma situationer. All enkrateia är för dem stinkande filiströs trivialitet. De tala ständigt om rus, men ana ej hvad rus är. De inskränka lifvets helighet till vissa särskildt gynnade stunder och anse sig för resten berättigade till varje vulgaritet, — ja, räkna den konstnärliga människan såsom i särskild grad berättigad till banalitet och slapphet, räkna tomheten och ledan som en förberedelse, föraktande det jämna, det trofasta, det tålmodiga. Det är just för dessa föraktare af ἡθός som dagen är »hvardag».

337.

Det lätt-tillgängliga enkla är det som ger finaste och varaktigaste stimulus. Men utan jämnhet (ἰσότης, ἡθός) är intet så otillgängligt som det lätt-tillgängliga. Detta låg hemligen under Epikuros' sats, där han prisar naturen

för att hon gjort det tillräckliga lätt-tillgängligt och det svårtillgängliga onödigt.

Det Goetheska uttrycket *Beständighet*, som så ofta återkommer, är nog att se i den klassiska belysningen och helt visst liktydigt med *ισότης*, platoniskt och epikuriskt.

338.

Kraftens element ega vi, nästan alla. Men ett fattas, nästan alltid: den helhetsfattning af vårt väsen som samlar dem i jämn rörelse. Hur förtorkar oss en lustaffekt, en vulgär tillfredsställdhet, hur försumpa oss våra retligheter, de dagliga misärerna, »das kleine Elend». Lust, kval, väntan, begär äro den torra blåst som evigt hviner omkring oss, förskingrande våra lifsrötters hästa mull.

339.

Att man till att *vara* endast behöfver en punkt, och där kan ha oändlighet, — och att det rikaste är armod, så snart icke varats hjärt-punkt är fasthållen: hvilken outtömlighet i detta enkla! Och med hvilka sofisterier låta vi ej

locka oss bort från detta enkla och kraftiga och täta. — Dock, allt är ju heller ej sofisterier! Ty det kraftiga har en egenskap af ömtålighet.

340.

Är det då så mycket värdt detta, att kunna säga nej till en tillfredsställelse? Det är så mycket värdt att man därmed — och denna frukt uteblifver icke! — lär sig att kunna säga nej till tankar. Och den förmågan är *nervus virtutis* själf.

341.

På den sanna áskesis' grund hvilar en juvel, den kostbaraste af alla —: Oberoende. Dess ljus sticker i alla slaf-ögon. Därför har man uppfunnit »naturfiendtligheten».

342.

För enkrateia skall det alltid finnas högt belägna tillflyktsorter att söka sig upp till ur det gemenas öfversvämningar. Ej så, — oändligt mycket svårare för den som har sin värld i det mjuka och lösa. Men de högt belägna till-

flyktsorterna höra till det nödvändigaste och oundgängligaste af allt i lifvet.

343.

All återhållsamhet — till exempel: i ord, i dömande och omdöme — är en sträfvan till täthet och tillvaratagande, till slutenhet om kraft. Denna konst att *tiga* hör till ekonomien af allt hvad *stil* heter, icke minst — värtalighetens.

»Taga upp runor», sade forntiden. (Här i Norden har man en gång vetat något om »aforismens» konst!) Det var ingen plankstrykare som gjorde det uttrycket.

344.

Välvillig skarpsynhet är halfgudskaraktär.

345.

Stillhet. — Hvar är där *minst* stillhet?
I stillaståndet.

346.

Mot *vana* kan man endast sätta upp *passion*.

347.

Lifvets största tärningskast: ha vunnit nåd och rätt till Gärning.

348.

Din ödmjukhet, din ringhet, all din ärliga *renonciation* — hvad är det dock slutligen annat än en smygväg till stolthet! Från lögnvärld till lögnvärld! Du vände ryggen åt vår, — lycka till med din egen!

Men om det skulle finnas grader? Om det finnes *högre* stolthet —

Den verkliga inspirationens chasteté! Se där allt hvad det kom an på.

Och hvaraf kommer denna chasteté? Af den sanna fattigdomen, den sanna ödmjukheten, det höga begäret till, hunger och törstan efter sann värdighet.

»Men den som hycklar andlig fattigdom —»

Listigt ville du göra dig låg: för att blifva stark. Men det går ej; det gick ej!

Hvad vill du då lita dig till? Är du då en utestängd?

Hvad kan en människa svara!

Jag förlitar mig, trots allt, allt — på min hunger och törstan.

349.

Till det goda äfventyret — det goda samvetet!

Hur får man det goda samvetet? Genom att taga sitt onda samvete på allvar, d. v. s. icke vilja bedöfva det med de lätta, de vulgära medlen. I dyrkande af mått och jämvikt tar man så gärna fel i detta afseende. Man skyr de skarpa medlen, hjälper sig med halfmesyrer, vill icke lefva under piskan; och man tror sig iakttaga en sådan hållning just i intresset af en hög jämviktskultur. Men förhållande till ande nås icke med halfmesyrer.

350.

Egoism i andliga ting. —

Hos fina människor kan väl stundom iakttagas en egoism och svartsjuka i andliga ting som rättast kunde liknas vid den svartsjuka hvarmed ett barn stundom kan hålla en leksak afskild från hvarje beröring af främmande. Så

framför allt hos människor som lefva under stora inre och yttre farligheter.

Här har den grofve och oerfarne lätt spel. Och hans dom är genast färdig —: läsarjalousie!

351.

»Jag är rädd för att vara orättvis», heter det. Öfversättning: jag är rädd för att blamera mig.

352.

Konsten att iakttaga afstånd får sitt egentliga eldprof först i det inre lifvet.

353.

För att *förstå* något måste man först och främst ha *musik* i själen: detta var grundprincipen i grekisk uppfostran.

354.

Den som binder sig är fri. Men *rätten* att binda sig får man ej till skänks.

355.

Det är i kraften till oberoende och samling som den verkliga skilnaden människor emellan grundar sig. För att få klarhet om hvem man är och hvad man kan måste man först och främst rikta sig på att vinna erfarenhet om sin förmåga af samling och vägar och villkor för denna förmåga.

356.

Alla grader af vredesförmörkelse äro i grunden (produktivt sedt) sterila, ty det produktivas villkor, *spänning*, saknas däri.

Men detta tillhör de musikaliska sanningarnas värld.

357.

De lägga sina anleten i svärmiska miner och tala om konst, fulländning, harmoni — —. De skulle be gud bevara sig för att någonsin råka i detta element och detta område. Ty där, i det äktas värld, där råder ingen glans, — inga kulörta lappar och klutar. Hvem skulle du *synas* för?

358.

Ja, en egen fruktan påkommer oss strax vid det fullkomnades anande: känsla af det mänskligas gräns, dess lyckas beskaffenhet, — hvilket tecken däröfver en gång för alla är satt. Men i en sådan dager af ande och värld kunna vi likväl ana möjlighet för människa att känna sig ljus och kraft *värd*; att denna känsla kunde vara mer än lyckan.

359.

Orättvisan må man taga som natten. Den är nödvändig — för dagens skull. Orättvisan är, alltid, nära till morgonrodnaden. Ja, *rätten* — kan den komma fram, annat än genom orätteten? Rätt skulle ruttna, om ej orätt, med *krig*, komme till.

360.

Rätt begagnade, djupt och innerligt utnyttjade förödmjukelser ha varit en kostbar sak för mången. Ja, det torde finnas tillfällen då det, för att skaffa sig tillbörlig konsistens och sammanhållning, kunde vara en god sak att

förstå att själf, frivilligt, väcka till lif intimaste smärtor.

Misstanke om, medvetenhet af hinder i karaktär och natur verka antingen lamande och kraftförödande eller helande och samlande.

361.

Det är sannerligen icke alltid bara de »stora upplevelserna» som behövas för att ställa en människas lif i det resolutas och det extremas karaktär — förutsatt att den naturliga dispositionen (om så endast latent, likt en gnista djupt djupt gömd) är till finnandes. Nej, stundom är det nog rena »barnsligheter», såsom ömtålig värdighetskänsla, ytterlig fruktan och misstänksamhet för det löjligen, ett minne af sådan karaktär, hvars sveda aldrig kunnat fullt släckas... Ja, det kan ha funnits de som med kallt blod *vårdat* sådana dåraktigheter, icke *velat* att denna kvalbrand skulle dö — *vårdat* dem i sitt lifs, sin stolthets, sin fruktbarhets intresse. Ty geniet är barnsligt: barn och dåre, just såsom Människa är.

— »et rien ne conserve mieux l'habitude de réfléchir que d'être plus content de soi que de sa fortune.»

Rouss., Émile IV.

Men häri ligger i själfva verket hemligheten i all fin, produktiv ekonomi! Det är på detta sätt den djupt lefvande *alltid*, i alla lägen, har att förhålla sig, om han valt *lif*. Ingen »lycka» får gå honom nära. I intet får han stanna, i intet se något vunnet. I allt hör han ett obevekligt: vidare! Detta är hans hvila, hans ro, hans säkerhet.

Så blef detta fina spel förstördt för honom! (Rousseau.) Hvarutaf? Missförståndet af sig själf, af sitt väsens fina ekonomi, som obevekligt tycktes vilja ställa honom *utanför* lifvet — medan det just var dess vink och syfte att bereda honom högtidsplatsen *i*, innerst, i Lifvet.

Intet problem kan man närma sig annat än på en musisk, musikalisk grund.

Och lefvandets problem och värdering, problemet öfver alla, måste vara ett musiskt pro-

blem. Detta är Hellas' egentliga testamente till mänskligheten.

Och det visade sig att heller ej kristendomen kunde komma utanför detta — visade sig — nämligen i mystiken, som klarligen står under det musiskas och metriskas stjärna. Klarare stod aldrig någon stjärna öfver mänsklighetens väg. Den måste vara dess framtids och förhoppnings stjärna.

364.

Finnes det platser, finnes det punkter i mänsklighetens lif, där makt och renhet möttes?

Kanske blott deras skugga, deras stjärnas skugga. Men rummet är heligt.

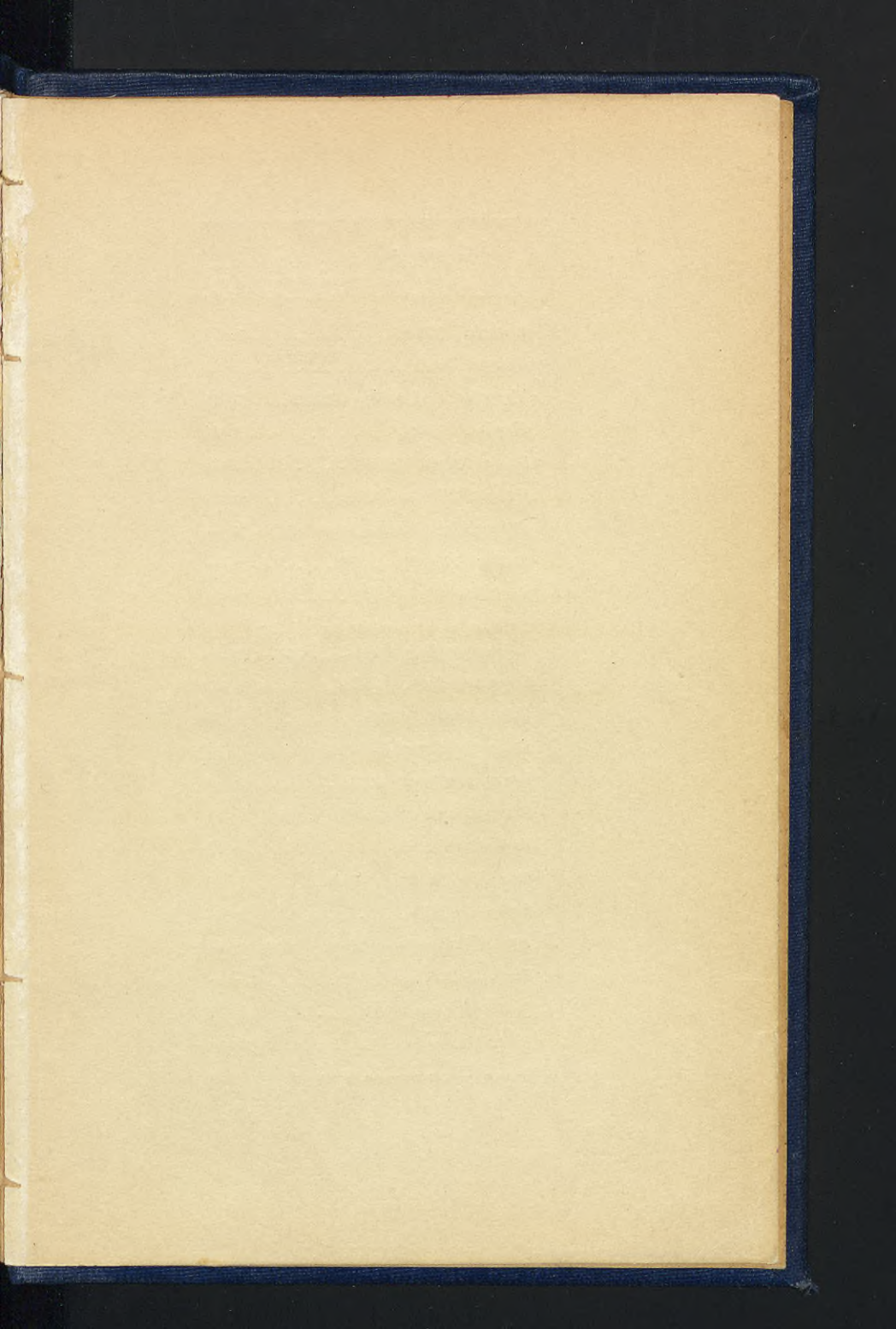
365.

Lifvets handling läte kanske uttrycka sig med ett par ord af mycken ringhet — och ett korn, ett frågetecken af något annat —: nettoyer la place.

*

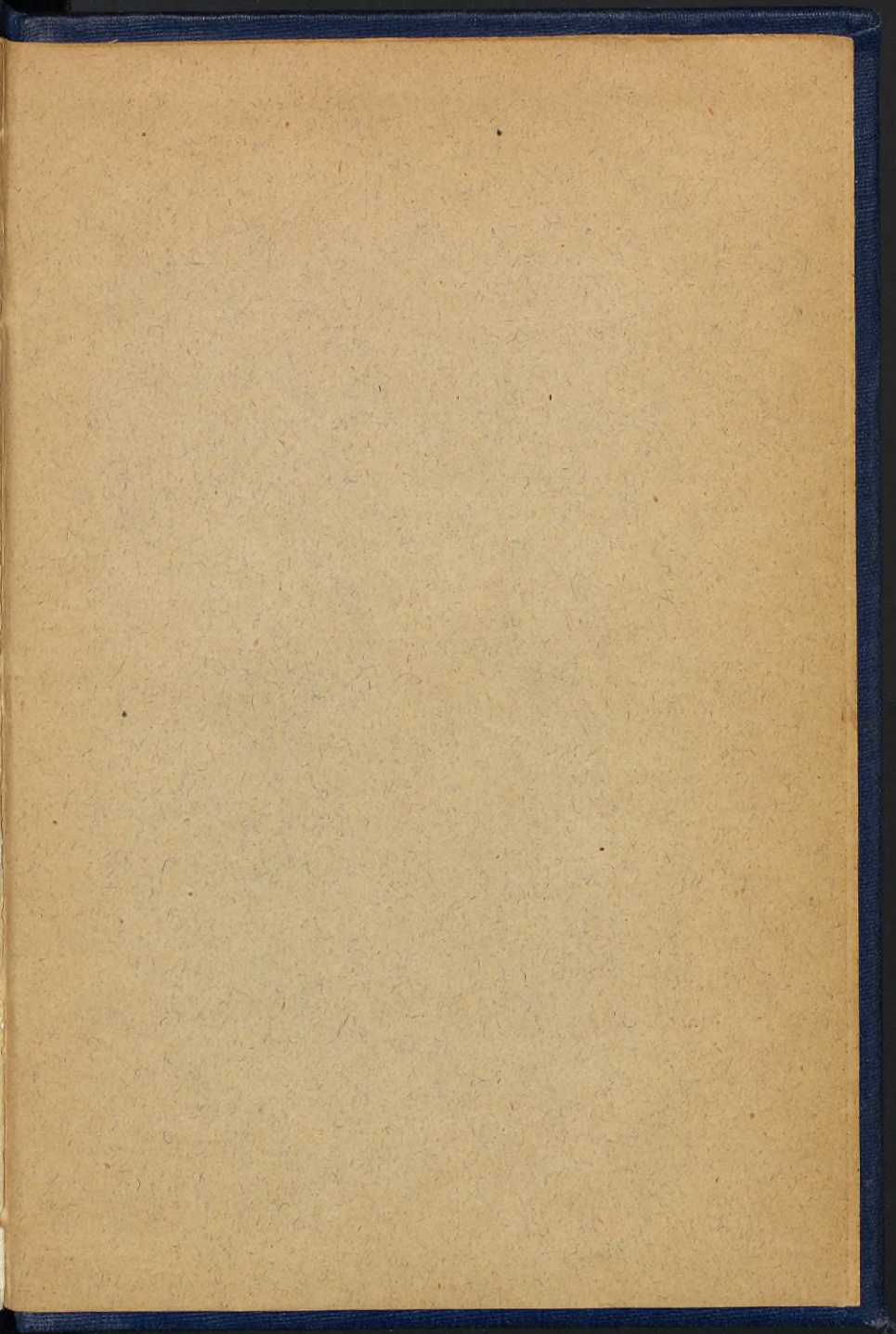
Divinum opus sedare dolorem.

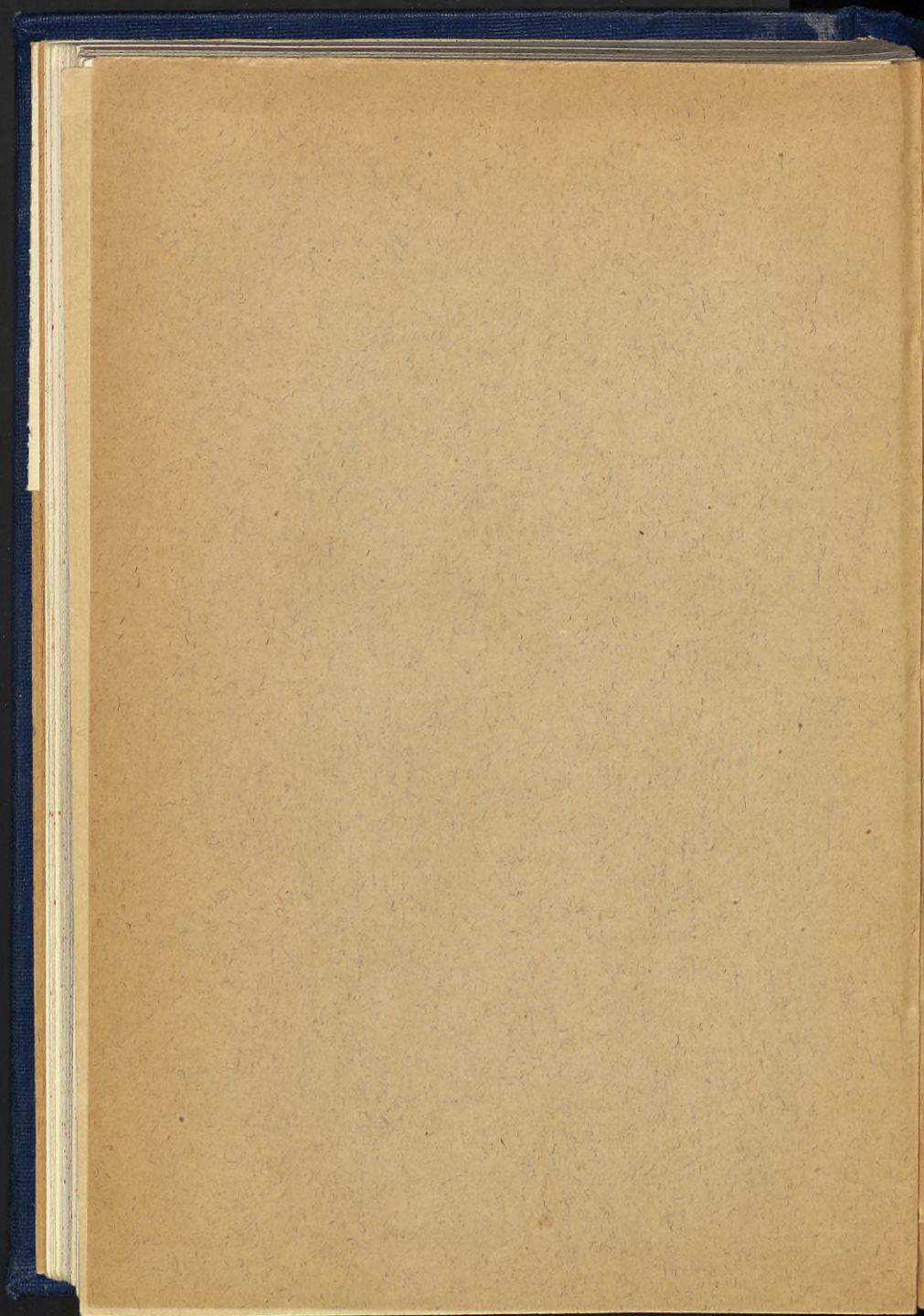

Arbeten af
VILHELM EKELUND:

<i>Vårbris.</i> 1900	1: 75
<i>Syner.</i> 1901	2: 25
<i>Melodier i skymning.</i> 1902	2: 25
<i>Elegier.</i> 1903	2: 25
<i>In Candidum.</i> 1905	2: 50
<i>Hafvets Stjärna.</i> 1906	2: 25
<i>Dithyramber i aftonglans.</i> 1906	2: —
<i>Grekisk Bukett.</i> 1906	2: —
<i>Antikt Ideal.</i> 1909	2: 25
<i>Böcker och vandringar.</i> 1910, ny upplaga 1923	6: 50
<i>Båge och Lyra.</i> 1912	1: 50
<i>Valda Dikter.</i> 1913	2: 75
<i>Valda skrifter af Leopardi.</i> 1913	2: 50
<i>Tyska utsikter.</i> 1913	3: —
<i>Nordiskt och Klassiskt.</i> 1914	2: 25
<i>Veri Similia.</i> 1915	3: 50
<i>Veri Similia.</i> II. 1916	3: 50
<i>Metron.</i> 1918	3: 75
<i>Attiskt i fågelperspektiv.</i> 1919	5: 50
<i>Dikter.</i> I—III. 1921	15: —
<i>Sak och sken.</i> 1921	4: 75
<i>På hafsstranden.</i> 1922	6: 50

6000121137

Göteborgs universitetsbibliotek

